

Türk Hava Kurumu'nun Paraşüt Sporunun Gelişimine Yönelik Faaliyetleri (1935-2023)

Cevriye Yıldırım*

Giriş

Tarihte insanların yüksek yerden yapılan atlayışları yavaşlatmaya yönelik bir alet icat etmesi çok eskilere dayansa da bilimsel olarak paraşüte benzer ilk aracın ünlü sanatçı ve bilim insanı Leonardo da Vinci (1452-1519) tarafından tasarlandığı kabul edilmektedir¹. Ondan sonra paraşüt üzerine başka çalışmalar yapanlar da oldu². Bunlardan Fransız bilim insanı Sébastien Lenormand'ın 1783 yılındaki çalışmaları en kayda değeriydi ve onun bir gözetleme kulesinden yaptığı atlayış günümüz anlamıyla ilk paraşüt atlayışı sayıldı³. Ardından 1797 yılında André-Jacques Garnerin yüzlerce metre yükseklikten balonla atlayan ilk kişi olurken⁴ uçaktan ilk atlayışsa 1912 yılında Albert Berry tarafından gerçekleştirildi⁵. Birinci Dünya Savaşı başlarında can kurtarma ve gözlem amacıyla yararlanılan paraşüt zamanla farklı alanlarda da kullanıldı. Bunlardan biri de sportif havacılık alanıydı. Nitekim atlayışta yüksekliğe karşı duyulan heyecan ve bu heyecanın zevk verici hissi paraşütcülüğü dünyada kısa sürede popüler bir spor haline getirdi⁶.

* Dr., İzmir/TÜRKİYE cevriye_yldrm@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8218-1727>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.1033

1 M. Zebelin, *Paraşütcülük*, Akşam Matbaası, İstanbul 1936, s. 3, 7; Çetin Tuna, "Paraşütcülüğün Tarihçesi", *Uçan Türk*, C 21/S. 249, Aralık 1974, s. 19.

2 Mihai Deaş-Henri Coanda, "Parachuting-The Age of the First Attempts", *Review of the Air Force Academy*, C 2/S. 42, Braşov-Romanya, 2020, s. 39-41; "Uçuşlarda Paraşüt İsti'mali", *Askeri Hava Mecmuası*, C 1/S. 38, Şubat 1927, s. 4.

3 "Paraşüt", *Havacılık ve Spor*, S. 154, 1 İkinciyeşrin 1935, s. 2496.

4 E. R. "Paraşüt Tarihçe-i Tekâmülü ve İstikbâli", *Türk Hava Mecmuası*, C 3/S. 40, 15 Kânunisanı 1928, s. 443; Bezen Çetin, "Macera... Heyecan... Özgürlük... Sportif Paraşütcülük", *Bilim ve Teknik*, S. 344, Temmuz 1996, s. 76.

5 Aslı Öktener, "İnerken Yükselenler", *Milliyet*, 28 Nisan 2001, s. 5.

6 Zebelin, age., s. 12-13; "Paraşütle Atlamak Günün En Mergüb Bir Sportu Oldu", *Türk Hava Mecmuası*, C 3/S. 42, 15 Şubat 1928, s. 486.

Türkiye'nin paraşüte olan ilgisi Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru müttefikleri Almanya ile olan ilişkisiyle başladı ancak ilk atlayış, 1930 yılında Ağrı Harekâtı döneminde kanatları kopan Junkers uçağında bulunan Yzb. İlhami Bey'in paraşütle atlamak zorunda kalmasıyla gerçekleşti. İlerleyen yıllarda paraşütçülük alanında gelişim göstermek isteyen Türkiye, 1932'te İngiltere'den Ivring marka paraşütler satın aldı. Bunların bakım ve kullanımının öğretilmesi için Eskişehir Hava Üssü'nde bir kurs açtı. Kursta yapılan atlayış denemeleri Türklerin yaptığı ilk planlı atlayışlar oldu⁷. Ayrıca aynı yıl Belçikalı M. Vensan isimindeki bir paraşütçünün Türkiye'ye gelip gösteri yaptıktan sonra halka konferanslar vermesi⁸, 1933 yılında Romanyalı kadın tayyareci Mel Braescu'nun İstanbul'a gelerek paraşüt gösterisi yapması gibi olayların basına yansması 1930'lu yılların başında Türk toplumunun paraşüt sporuna olan ilgisini artırdı⁹.

1. Türk Hava Kurumu'nun Paraşüt Sporuna Yönelik Eğitim, Tesis ve Tanıtım Faaliyetleri

Mustafa Kemal Paşa, savaş dönemlerinde edindiği tecrübeler sayesinde havacılığın bir ülke için önemini farkındaydı¹⁰. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilanından sonra ele alınan ilk işlerden biri halka havacılığı sevdirmek ve desteklemek amacıyla 16 Şubat 1925 tarihinde Türk Tayyare Cemiyeti'ni kurdurmak oldu¹¹. Cemiyet'in ilk on yılı, ülkede havacılığın önemini anlatılması ve tayyarecilik için gerekli malzemenin artırılmasına yönelik çalışmalarla geçti¹². Bu esnada dünyada hızla gelişen sportif havacılık faaliyetleri takip edilerek 1929'da Uluslararası Havacılık Federasyonu'na (FAI) üye olundu¹³. Ancak Türk Hava Kurumu'nun bu alandaki çalışmaları

7 Burhan Göksel, "Paraşütün Tarihçesi ve Türk Havacılığında İlk Paraşütle Atlama Olayları", *Uçan Türk*, C 24/S. 268, Ekim 1977, s. 37-39.

8 "311 inci Defa Olarak M.Vensan Kendini Tayyareden Aşağı Attı", *Vakit*, 23 Kânunisani 1932, s. 6.

9 "Kadın Erkeklerle Bir Olabilir Mi?", *Cumhuriyet*, 20 Mart 1933, s. 3.

10 Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin, "Kuruluşunun İlk Yıllarında Türk Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu)", *Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2004, s. 28-30.

11 Yasemin Yalçın-Özbay Güven, *Türkiye'de Yamaç Paraşütçüleri "Problemler ve Beklentileri"*, Akademisyen Kitapevi, Ankara 2020, s. 1-2.

12 Osman Yalçın, "Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kurumu", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C 6/ S. 11, Kış 2012, s. 270, 275.

13 *Türk Hava Kurumu Tüzüğü*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2004, s. 5.

1935 yılında Türkkuşu Genel Müdürlüğü'nü kurmasıyla başladı¹⁴. Müdürlük kuruluşundan günümüze kadar Türkiye'de paraşüt sporunun gelişimi için eğitim faaliyetleri, tesis olanakları ve tanıtım çalışmalarını sürdürdü.

1. 1. Türkkuşu Genel Müdürlüğü'nün Kuruluşu ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Türk Tayyare Cemiyeti Başkanı Fuat Bulca, 1934 yılında Sovyet Rusya'ya yaptığı ziyaret esnasında bir havacılık kurumunu gezdi ve burada gençlerin havacılık sporlarına nasıl hazırlanmakta olduğunu gördü. Böylece benzer bir yapının Türkiye'de oluşturulması fikri ortaya çıktı. Bulca, ülkeye dönünce düşüncelerini Atatürk'le paylaşıp onay aldıktan sonra¹⁵ Ankara Etimesgut'ta Tayyare Cemiyeti'ne bağlı Türkkuşu Müdürlüğü'nün kurulmasına öncülük etti¹⁶.

Türkkuşu'nun amacı, bünyesinde açılan okullarda gençlere havacılığı sevdirmek, eğitmek¹⁷ ve olası bir savaşta bu alanda hazır bir nesil yetiştirmektir¹⁸. Müdürlük amaçlarına ulaşmak için basında bir beyanname yayınlattı ve 18-35 yaş arası tüm Türk gençliğini Türkkuşu'na üye olmaya çağırdı¹⁹. Ayrıca havacılık eğitimi vermeleri için Sovyet Rusya'dan Sergei Anokhin (Anohin) ve Misha Romanof isimlerinde iki planör ve paraşüt uzmanı Türkiye'ye davet edildi²⁰. Uzmanlar yanlarında hediye olarak getirdikleri planörlerle beraber Nisan 1935 tarihinde Türkiye'ye vardılar²¹. Türkkuşu yetkilileri, bu kişilerle beraber zaman kaybetmeden Ankara civarında eğitimlerin yapılacağı yeri tespit etmeye çalıştılar ve kısa sürede Etimesgut bölgesi bu iş için uygun bulundu²². Tüm hazırlıklar tamamlanınca resmî açılış, 3 Mayıs 1935 tarihinde

14 Oktay Verel, *Sabiha Gökçen Atatürk'le Bir Ömür*, Akdeniz Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 78, 80.

15 Vecihi Hürkuş, *Bir Tayyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s. 349.

16 "Türkkuşu Kurumu Nasıl İşe Başladı?", *Havacılık ve Spor*, S. 142-143, 15 Mayıs 1935, s. 2307.

17 Şayan Ulsan, "İstikbal Göklerdedir: Türk Tayyare Cemiyeti (1925-1938) (Türk Tayyare Cemiyeti'nden Türk Hava Kurumu'na)", 9. *Üluslararası Atatürk Kongresi (12-15 Kasım 1919 Amasya) Bildiriler*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2021, s. 2356.

18 "Kültürparkta İki Yeni Esere Kavuştuk", *Anadolu*, 24 Ağustos 1937, s. 5.

19 "Türkkuşu Kurumu Hakkında", *Ulus*, 18 Sonkânun 1935, s. 3.

20 "Tayyareciler Sivil Tayyare Mektebinde Hocalık Edecek", *Kurun*, 14 Nisan 1935, s. 7; "Türkkuşu İçin Gelen Mühassıslar Dün Yeşilköyde Tetkiklerine Başladılar", *Tan*, 18 Temmuz 1935, s. 5.

21 "Türkkuşu İçin Uzmanlar Geldi", *Ulus*, 19 Nisan 1935, s. 5.

22 "Türkkuşu Kurumu Nasıl İşe Başladı?", s. 2307.

başta Atatürk olmak üzere dönemin ileri gelenlerinin yaptığı konuşmaların ardından Sovyet Rusya'dan gelen öğretmenlerin uçuş gösterileri ve paraşüt atlayışlarıyla yapıldı²³. Aynı yıl Cemiyet'in adı Türk Hava Kurumu'na (THK) dönüştürüldü²⁴.

Faaliyetlerine iki hangar ve bir atölyede başlanılan Türkkuşu'nda²⁵, ilk önce uçuş ve paraşüt dersleri verilecek olan Planör Okulu açıldı²⁶. Eğitimler; FAI'nin spor maddesinde yer alan A, B ve C seviyelerinden oluşmaktaydı²⁷. Okul'da üç ay süren eğitimlerin her bir dönemini tamamlayana bir bröve (uzmanlık belgesi)²⁸ verilecekti ancak Ankara'daki tesis sadece A ve B seviye eğitimler için yeterliydi. İleri eğitim düzeyi olan C seviyesine henüz uygun bir yer bulunamamıştı²⁹. Bu nedenle Türkkuşu'nda temel eğitim aldıktan sonra içerisinde Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen'in de olduğu 8 öğrenci 10 Temmuz 1935 tarihinde Sovyet Rusya'ya gönderildi³⁰. Öğrenciler, Planör Yüksek Mektebi'nin bulunduğu Koktebel'de uçuculuğun yanında paraşüt eğitimi de aldıktan sonra Türkiye'ye gelerek öğretmenlik yapacaklardı³¹. Bu sırada Türkkuşu'nda planör ve paraşüt eğitimlerine devam edilmekteydi. Paraşüt için verilen teorik derslerden sonra ilk atlayış, 10 Eylül 1935 tarihinde eğitimci Anohin'in öğrencisi Abdurrahman Türkkuşu'nun sırtına yerleştirdiği otomatik paraşüt ile oldu. Abdurrahman Bey, G-59 uçağı ile havalandırarak 800 metre irtifadan başarılı bir atlayış yaptı ve Türkkuşu üyesi olup paraşütle atlayan ilk Türk oldu³². Kadınlarda ilk atlayış ise, 4 Ekim 1935 tarihinde Yıldız (Uçman) Hanım tarafından gerçekleştirildi³³. Paraşüt eğitimi alan öğrenciler Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında başarılı atlayışlar yaptılar³⁴. Bayram günü eğitimci Anohin o zamana kadar en çok atlayış yapan

23 Verel, *age.*, s. 78, 80.

24 *Türk Hava Kurumu'nun Altıncı Büyük Genel Kurul Zabıtları (24-25 Mayıs 1935)*, Köyhocası Basımevi, Ankara 1935, s. 21.

25 "Türkkuşu'na Karşı Gençliğin İlgisi", *Servetifünun (Uyanış)*, C 80-16/S. 2075-390, 28 Mayıs 1936, s. 4-5.

26 Verel, *age.*, s. 78.

27 Türk Tayyare Cemiyeti, *Türkkuşu Talimatnamesi*, Ankara 1935, s. 6.

28 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2010, s. 168.

29 "Koktebelde Türkkuşu Talebeleri", *Havacılık ve Spor*, S. 147, 15 Temmuz 1935, s. 2371.

30 Verel, *age.*, s. 98.

31 "Koktebelde Türkkuşu Talebeleri", s. 2371.

32 "Paraşüt", *Havacılık ve Spor*, s. 2497-2498.

33 "Bayan Yıldız ve Paraşütçülük", *Havacılık ve Spor*, S. 155, 15 İkinciteşrin 1935, s. 2512.

34 "Ankarada Geçit Töreni", *Tan*, 30 Ekim 1935, s. 3.

Abdurrahman Türkkuşu ve Rüstem Bey'in yakalarına paraşütçü öğretmen rozetlerini taktı. Böylece Cumhuriyet'in 12. yıldönümü paraşütçü öğretmen ve öğrencilerle kutlanmış oldu³⁵. İlk yıl paraşüt eğitimi için Kurum'a 139 kişi üye oldu ve 880 atlayış yapıldı³⁶.

Türkkuşu yetkilileri uzun süredir öğrencilere ileri düzey eğitim verebilecekleri bir bölge bulmaya çalışmaktaydı. Nihayet aramalar sonuçlandı ve 10 Temmuz 1936 tarihinde Eskişehir'in İnönü ilçesinde, İnönü Yelken Uçuş Kampı/İnönü Planör Kampı adında bir eğitim merkezi kuruldu. Aynı yıl kampa 109 öğrenci geldi ve bunların hepsi A, 53'ü B ve 47'si C brövesi aldı. C brövesine sahip olanlar arasından 25 genç paraşütçülüğe ayrıldı. Bahsi geçen paraşütçüler Cumhuriyet Bayramı'nda bir gösteri yapmak için hazırlandıkları esnada öğrencilerden Eribe (Kartal, Hürkuş), paraşütünü açmada sorun yaşayınca yere çakıldı ve kısa bir süre sonrada hayatını kaybetti. Bu talihsiz olayla Eribe, Türk tarihine ilk kadın hava şehidi olarak geçti³⁷.

Türk Hava Kurumu, İnönü Planör Kampı'na gelen gençlerin rahat bir eğitim alabilmeleri için 1937 yılında derslane, yatakhane, yemekhane, idare, depo ve tamirhane binaları yapımına başladı³⁸. Temmuz ayında İnönü Planör ve Paraşüt Kampı adı altında açılan kursa 141 öğrenci katıldı ve bunların 65'i paraşütçü olarak yetiştirildi³⁹. Ayrıca inşaatları tamamlanan İzmir ve Ankara paraşüt kuleleri sayesinde paraşütçülük halk arasında yaygınlaşmaya başladı. Kule ve uçaklardan o yıl toplam 2.364 atlayış yapıldı⁴⁰. 1938 yılında Türkkuşu'nda iyi derecede yetiştirilen paraşütçü sayısı 141'i buldu⁴¹.

35 "Türk Kuşunda Paraşüt", *Havacılık ve Spor*, S. 156, 1 Birincikânun 1935, s. 2531; "Cumhuriyetin On İkinci Yılı Bayramı Görülmemiş Coşkuyla Kutlandı", *Ulus*, 30 İlkteşrin 1935, s. 1.

36 "1936 Ağustos Sonuna Kadar Türkkuşu", *Havacılık ve Spor*, S. 175, 30 Ağustos 1936, s. 2831.

37 "Altı Aylık Çalışma Raporu", *Havacılık ve Spor*, S. 180, 1 Birincikânun 1936, s. 2908; "Kahraman Eribe'nin Ölümü", *Servetifünun (Uyanış)*, C. 80/16, S. 2098/413, 5 İkinciteşrin 1936, s. 377.

38 "Türk Hava Kurumu Genel Merkezi Toplandı", *Havacılık ve Spor*, S. 192, 1 Haziran 1937, s. 3098.

39 "1937 Yılıının Son Altı Ayı", *Havacılık ve Spor*, S. 204, 1 Birincikânun 1937, s. 1495.

40 "Yeni Çalışma Yılına Girerken Türkkuşu", *Havacılık ve Spor*, S. 207, 15 İkincikânun 1938, s. 1543.

41 Şakir Hazım Ergökmen, "Türkkuşu 1938 de Ne Yaptı?", *Havacılık ve Spor*, S. 230, 1 İkincikânun 1939, s. 1934.

1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ordularda paraşütçü birliklerinin faaliyetleri önemli bir yer tutmaya başladı⁴². Türk Hava Kurumu, olası bir savaşa hazırlıklı olabilmek adına bir taraftan sivil halka hizmet verirken, diğer taraftan da Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) personelinin eğitimine katkıda bulunmaktaydı. Bunun için söz konusu yıl Türkkuşu'nda "Hava Gedikli Hazırlanma Yuvası Kursu" açıldı⁴³. Ordu içinde havacı olmak isteyen ortaokulu bitirmiş gençler burada eğitim görüp⁴⁴ uçuş ve paraşütçülükte başarılı olanlar Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yönlendirilirdi⁴⁵.

Türkkuşu tesislerdeki eğitimlere 1940'lı yıllarda devam edildi. 1945 yılında kurslarda 140 paraşütçü yetişip 905 atlayış yapılırken 1946 yılında 125 paraşütçü yetişmiş ve 626 atlayış yapılmıştı⁴⁶. Sonraki yıllarda kurslara alım daha sistemli bir şekilde oldu. 1947'de gazetelere "İnönü Planör ve Paraşüt Kampı'na Amatör Gençler Alınacak" başlığıyla ilanlar verildi. İlanda yer alan şartlara göre; üniversite ve fakülteliler 21'den, lise ve öğretmen okulu son sınıftakiler 20'den, lise 10. sınıftakiler 19'dan ve lise 9. sınıftakilerin 18'den gün almamış olması gerekmektedir. Ayrıca tam teşekküllü bir hastaneden uçuşa elverişli olup olmadığını gösteren belgenin alınması zorunluydu. Boyu 166'dan kısa olan ve sınıf tekrarı yapanların başvuru yapması ise mümkün değildi⁴⁷. Söz konusu yıl paraşüt eğitimi alan gençlerin Cumhuriyet Bayramı'nda yaptıkları gösteri halk tarafından hayranlıkla izlendi ancak gösteri esnasında yaşanan kazalar bir sonraki yıl yapılacak törenden paraşüt gösterisinin çıkarılmasına neden oldu⁴⁸.

İkinci Dünya Savaşı'nın ilanından beri Türk Silahlı Kuvvetleri "Hava Gedikli Hazırlanma Yuvası Kursu" ile destek olan Türk Hava Kurumu, 1948 yılında bu faaliyetini Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen istek üzerine sonlandırdı. Onun yerine 1949'dan itibaren "Topçu Subay Pilot Kursu"⁴⁹

42 A. Şarklı, "Paraşütçüler", *Haber-Akşam Postası*, 9 Temmuz 1941, s. 4.

43 "Genel Merkez Heyetinin Altı Aylık Mesai Raporu", *Havacılık ve Spor*, S. 240, 1 Haziran 1939, s. 2117.

44 "Türk Hava Kurumu Genel Merkezinden", *Akşam*, 25 Mayıs 1945, s. 4.

45 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10.0.0/61.410.46, 08.02.1949.

46 *Türk Hava Kurumu Onuncu Kurultayı Tutanakları (23-26 Haziran 1947)*, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1947, s. 6.

47 "Türk Hava Kurumu İnönü Plânör ve Paraşüt Kampına Amatör Gençler Alınacak", *Akşam*, 21 Haziran 1947, s. 4.

48 BCA, 30.10.0.0/61.410.47, 16.05.1949.

49 BCA, 30.10.0.0/61.410.46, 08.02.1949.

ve “Gerilla Paraşüt Kursu” açtı⁵⁰. Buralarda askerlere uçuş, paraşüt atlama, bakım, katlama ve koruma eğitimi verildi⁵¹. 1951 yılından itibaren ise Hava Harp Okulu'na alınacak gençlerin uçuculuk ve paraşütçülük deneme faaliyetleri üstlenildi⁵². Kurum bu faaliyetleriyle sadece askeri personel ve adaylarını eğitmekle kalmadı. İleriki dönemlerde Türk Silahlı Kuvvetleri Paraşüt Takımı'nı seçip, onları uluslararası askeri paraşüt şampiyonalarına da hazırladı⁵³.

1950'li yılların başında amatör paraşüt eğitimi yine “İnönü Planör ve Paraşüt Kampı” adı altında yapıldı⁵⁴. Dönemin ortalarına gelindiğinde Kurum raporlarında geçen ifadelerden Türkkuşu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Paraşüt Okulu Müdürlüğü oluşturulup çalışmalar bu yapı altında sürdürüldüğü anlaşılmaktadır⁵⁵.

Müdürlük bir taraftan amatör paraşüt başlangıç kursu ve amatör tekâmül kursu açarken diğer taraftan da aday paraşüt öğretmenleri kursu açmaya başladı⁵⁶. Eğitim faaliyetleri devam ederken Türkkuşu Paraşüt Okulu Müdürü Mehmet Esengil ile eğitim grup amiri Abdurrahman Türkkuşu 24 Nisan 1961 tarihinde bindikleri uçağın düşmesinden dolayı hayatlarını kaybettiler. Bu olaydan ötürü bir süre Paraşüt Okulu çalışmalarına ara verdi⁵⁷. Sonraki dönemlerde eğitimlere devam eden Türkkuşu, kuruluşundan 1965 yılına kadar bünyesinde 36 paraşüt kursu açılmış, bunlardan 1.788 öğrenciye bröve almış, uçaklardan 14.190 ve paraşüt kulelerinden de 218.012 atlayış yapılmıştı⁵⁸. 1968 yılında tesislerin yetersiz kalmasından dolayı yeni paraşüt okul binası inşa edildi⁵⁹. Aynı yıl mart-haziran ayları arasında Etimesgut

50 *Türk Hava Kurumu Onikinci Kurultayın Tutanakları (27 Haziran-1 Temmuz 1951)*, Akın Matbaası, Ankara 1952, s. 7.

51 BCA, 30.10.0.0/61.410.48, 08.12.1950.

52 *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 9, C 9, Birleşim: 97, s. 26.

53 Nurten Sertan, “Türk Hava Kurumu”, *Uçan Türk*, C 21/S. 238, Ocak 1974, s. 5.

54 “Türk Hava Kurumu İnönü Plânör ve Paraşüt Kampı Açılıyor”, *Zafer*, 18 Haziran 1950, s. 5.

55 *Türk Hava Kurumu XV inci Büyük Kongresi Zabıtları (7 Aralık 1957)*, Akın Matbaası, Ankara 1958, s. 11.

56 “Türk Hava Kurumu Genel Merkezi Heyeti Dün Altı Aylık Toplantısını Yaptı”, *Ulus*, 14 Ocak 1944 s. 2.

57 *Türk Hava Kurumu XVII nci Büyük Kongresi Tutanakları (16 Kasım 1961-19 Kasım 1961)*, Yeni Matbaa, Ankara 1962, s. 14.

58 *Türk Hava Kurumu XIX uncu Büyük Kongresi*, San Matbaası, Ankara 1965, s. 16.

59 “Türk Paraşütçüleri Dünya Paraşüt Şampiyonasına Katılıyor”, *Uçan Türk*, C 15/S. 173,

tesislerinde iki dönem amatör paraşüt kursu ve bir dönem ileri seviye olan paraşüt tekâmül kursu açıldı. Temmuz ayında ise İnönü Kampı'nda açılan amatör paraşüt kursunda özellikle okulların havacılık kollarında kayıtlı bulunan öğrencilere eğitim verildi ve paraşütçülüğü yurt geneline yaymak amacıyla İzmir'de de bir kurs faaliyete geçirildi⁶⁰.

1970'li yıllarda okulların şubat tatiline girmesiyle Ankara'da 15 gün sürecek olan paraşüt kursları açıldı⁶¹. Yaz aylarında ise Eskişehir İnönü Kampı'nda açılan paraşüt kursları 1 hafta sürmekteydi. Kurslarda ilk 4 gün teorik ders alan öğrencilere diğer üç gün de birer sefer 3 atlayış yaptırılırdı. Kursu bitirip paraşütçülükte ilerlemek isteyenler Türkkuşu'na müracaat ederek tekâmül kurslarına kaydolurlardı. 10 atlayış yapana A, 20 atlayana B, 50 atlayana C ve 100 atlayış yapana D sertifikası verilirdi. Eğitimler 1 hafta olduğundan 3 ay boyunca birkaç kurs açılmaktaydı⁶² ve öğrencilerin kursa gidiş-geliş yol paraları ve kamptaki masraflarını kurum karşılıyordu⁶³.

1974 yılında dış politikada olağanüstü gelişmelerin yaşandığı bir yıl oldu. Söz konusu yıl, Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında silahaltında bulunan Türkkuşu Paraşüt Okulu öğretmeni Ceyhun Demirkol, Planör Okulu öğretmeni Taner Erdem, amatör paraşütçülerden Osman Örencik, Naci Çelikok, Caner Çetin, Orhan Özecan, Osman Öz ve Recep Niğde harekât sırasında ordu tarafından atlatıcı öğretmenlikle görevlendirildiler⁶⁴. Harekâta adaya inen ilk komando birliği içerisinde askerlik vazifesini icra eden Türkkuşu öğretmenlerinin bulunması, paraşütçülüğü bir spor olarak yapanların savaş döneminde ordu için ne derece önemli olduğunu kanıtlamaktaydı⁶⁵. Bu olay nedeniyle ertelenen kurslara temmuz ayında yeniden başlanıldı⁶⁶. Türkkuşu 1980 yılında daha fazla gence hizmet verebilmek adına eylül ayında da kurslara devam etmeyi planladı. Buna göre; paraşüt başlangıç kursu 11 dönem, paraşüt tekâmül kursu 2 dönem

Ağustos 1968, s. 11.

60 *Türk Hava Kurumu XXI ncı Büyük Kongresi (11 Ağustos 1969)*, Yeni Desen Matbaası, Ankara 1969, s. 56.

61 Sertan, "Türk Hava Kurumu", s. 5.

62 Mevlüt Polat, "Amatör Havacılık Kursları", *Uçan Türk*, C 22/S. 256, Temmuz 1975, s. 8

63 "Türk Hava Kurumu", *Uçan Türk*, C 22/S. 251, Şubat 1975, s. 10.

64 "Türk Hava Kurumu-Türkkuşu Bünyesinden Kıbrıs Türk Barış Harekâtına Katılanlar", *Uçan Türk*, C 22/S. 250, Ocak 1975, s. 8.

65 Nurten Sertan, "Türk Hava Kurumu'nun Başarılı Hizmetleri", *Uçan Türk*, C 21/S. 247, Ekim 1974, s. 4.

66 "Plânör ve Paraşüt Kursları Yeniden Başladı", *Uçan Türk*, C 21/ S. 246, Eylül 1974, s. 8.

olarak belirlendi⁶⁷. Ancak söz konusu yıl içinde 9 dönem paraşüt başlangıç kursu 2 dönem paraşüt tekâmül kursu yapılabilirdi. Bunlara toplam 399 öğrenci katıldı ve 330'una başlangıç sertifikası, 17'sine A, 25'ine B, 11'ine C ve 2'sine D sertifikası verildi. 1981 yılında 577 kişi paraşüt başlangıç kursuna katılmış olup 104'ü tekâmül kursuna geçti⁶⁸.

Türk Hava Kurumu, birkaç istisna dışında 1983 yılına kadar Ankara ve İnönüde paraşüt kursları açtı. Bu tarihten sonra bölgesel kurslarda eğitim faaliyetlerine dâhil oldu. Söz konusu yılın eylül ve ekim aylarında⁶⁹ Antalya, Bursa, Adana, Malatya, Diyarbakır'da amatör paraşüt kursları faaliyete geçti⁷⁰. Sonraki yıllarda yurt geleninde kurslar açılmaya devam etti. 1985 yılı İnönü Havacılık Eğitim Merkezi'nin en kalabalık ekibi paraşütçüler oldu⁷¹. Kursların sayısının artmasına paralel olarak Paraşüt Okulu'nun 1979-1989 yılları arası sertifika verildiği paraşütçü sayısı 14.998'i, atlayış sayısıysa 175.441'i buldu⁷².

1993 yılına gelindiğinde İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunan Efes Havaalanı, Türk Hava Kurumu Başkanlığı tarafından İzmir Özel İdare Müdürlüğü'nden 49 yıllığına kiralanarak Selçuk Havacılık Eğitim Merkezi'ne dönüştürüldü ve müdürlüğüne eski paraşütçülerden Emekli Albay Cumhur Gökdemir getirildi. Merkez faaliyete geçer geçmez 1993 yılı sonuyla 1994 yılı başı arasındaki dönemde Ankara'da yapılamayan çalışmalara burada devam etti⁷³. 1996 yılından sonra ise paraşüt başlangıç ve tekâmül kursları Ankara ile İnönü Eğitim Merkezi'nde tekrar açılmaya başlandı⁷⁴. 1997 yılında 1. Dünya Hava Oyunları'nın paraşüt yarışlarına Selçuk Havacılık Eğitim Merkezi ev sahipliği yaptı⁷⁵. Aynı yıl Antalya-Burdur karayolu 30. kilometresinde yer

67 “Türkkuşunun 1980 Yılı Çalışma Planı”, *Uçan Türk*, C 27/S. 278, Nisan 1980, s. 11.

68 *Türk Hava Kurumu 27. Büyük Genel Kurulu (28-29-30 Eylül 1981)*, Tuğba Reklam Ajansı, y.y. 1981, s. 55.

69 “Türk Hava Kurumu Mahalli Paraşüt Kursları Açıyor”, *Uçan Türk*, C 30/ S. 291, Temmuz 1983, s. 18.

70 “Türk Hava Kurumu Türkkuşu'ndan”, *Uçan Türk*, C 29/ S. 292, Ekim 1983, s. 8-9.

71 Halil Keyf, “1985 İnönü Hava Eğitim Merkezi”, *Uçan Türk*, C 30/S. 299, Temmuz, 1985, s. 25.

72 *Türk Hava Kurumu XXXI inci Büyük Genel Kurulu (20-22 Ekim 1989)*, Ankara 1989, s. 74, 76.

73 Cahit Berk, “Türkiye'nin Yeni Bir Turizm Giriş Kapısı Efes (Havaalanı) Eğitim Merkezi”, *Uçan Türk*, S. 405, Şubat 1996, s. 32.

74 “1997 Yılı Havacılık Eğitimleri”, *Uçan Türk*, S. 417, Şubat 1997, s. 6.

75 “1. Hava Oyunları: Şölen Başlıyor”, *Cumhuriyet*, 13 Eylül 1997, s. 16.

alan Karain Havacılık Eğitim Merkezi hizmete açıldı. Eğitim Merkezi'nde yıl boyunca birçok havacılık branşının yanında paraşüt atlayışları da yapılmaktaydı⁷⁶.

2000 yılında Ankara ve İnönü'de açılan paraşüt kurslarına ek olarak talep edilen şehirlerde de kurslar açıldı. Kurum, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne de bu alanda destek vermeye devam etmekteydi. Mesela, aynı yıl Deniz Kuvvetleri Kumandanlığının SAT personeline Antalya'da iki dönem paraşüt eğitimi verirken Genelkurmay Özel Kuvvetler personelinden 88 kişi için Ankara'da 1 dönem paraşüt başlangıç kursu ve 1 dönem de paraşüt tekâmül kursu açtı⁷⁷.

2006 yılında Türk Hava Kurumu'nun paraşüt eğitim merkezi Selçuk Havacılık Eğitim Merkezi yerleşkesinde bulunan Paraşüt Okul Müdürlüğü oldu. Burası sonraki yıllarda da ana merkez olarak faaliyetlerine devam etmektedir⁷⁸.

Paraşüt Okul Müdürlüğü'nün 2019 yılında yayınlanan yönergeye göre; paraşüt kurslarında FAI-A, B, C ve D paraşüt lisansları verilmektedir. Başlangıç seviyesindeki öğrencilere “Yuvarlak Kubbe Paraşüt Eğitim Programı” ve “Hızlandırılmış Serbest Düşüş Eğitim Programı (HSD)” kurslarında eğitim verilmektedir. Biraz daha ileri seviye olan öğrenciler ise “FAI-B Lisansı Programı” kursundan yararlanmaktadır. Kurum Paraşüt Öğretmeni Eğitim Programlarına da devam edilmektedir. Lise ve dengi okullardan mezun olmuş, FAI-D sertifikasına sahip olan 20 yaş üstü kişiler bu eğitim programına başvurabilmektedirler. Ayrıca paraşüt öğretmeni olup “tandem” atlayışlarına pilotluk yapmak veya HDS Kursu'nda öğretmen olmak isteyenler daha ileri bir seviyede eğitim aldıktan sonra buralarda görev almaktadır⁷⁹.

1. 2. Paraşüt Kuleleri

Türk Hava Kurumu, paraşüt eğitim ve atlayış faaliyetlerini genel olarak kışın Ankara'da yaz aylarında ise, İnönü Kampı'ndan yürütmekteydi ve her iki kampta da atlayışlar uçakla yapılmaktaydı⁸⁰. Bunların dışında 1937 yılı İzmir ve Ankara'da birer paraşüt kulesi halkın hizmetine açıldı⁸¹.

76 <https://www.thk.org.tr/khem>, son erişim tarihi: 17.02.2024.

77 *Türk Hava Kurumu 36'ncı Büyük Genel Kurulu (21 Mayıs 2000)*, Ankara 2000, s. 24.

78 https://www.thk.org.tr/parasut_okulu, son erişim tarihi: 24.02.2024.

79 Türk Hava Kurumu Genel Başkanlığı, *Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Eğitim ve Öğretim Yönergesi*, Ankara 2019, s. 37-46.

80 Polat, *agm.*, s. 8; Cemal Kutay, “İnönü Kampı Kapanırken: İnönü'nün Şemsiyesi Paraşüt”, *Ulus*, 20 Eylül 1937, s. 5.

81 “İstikbalimiz Havadadır”, *Yeni Asır*, 2 Eylül 1937, s. 8; “İzmir Paraşüt Kulesinde

İzmir Paraşüt Kulesi'nin inşa edilme fikri dönemin İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz'un Kültür Park içerisinde bir kulenin inşa edilmesine yönelik düşüncesini Türk Hava Kurumu ile görüşmesiyle gündeme geldi⁸². Kurum, paraşüt sporunu yurdun diğer bölgelerine de yaymak amacıyla bu fikri yerinde bularak uygulamaya koydu. 1936 yılında 38.758 liraya ihale olunan kulenin inşaatına aynı yıl başlanıldı⁸³. Üç teraslı ve tamamen betonarme olarak inşa edilen kulenin yapımı 1937 yılında tamamlandı. Yüksekliği 48, genişliği 9,50 metre olan yapının içinde bir asansör ve bir de onu çevreleyen merdivenler mevcuttu⁸⁴.

20 Ağustos 1937 tarihinde İzmir Enternasyonal Fuarı'nın ilk gününde açılması planlanan kule, bazı aksaklıklar nedeniyle iki gün sonra dönemin İktisat Vekili Celal Bayar tarafından açıldı⁸⁵. Buradan ilk atlayışları ise Sovyet Rusya'dan gelen paraşüt öğretmeni Romanof ve ardından paraşütçü Abdurrahman Türkkuşu yaptı⁸⁶. Açılış gününden sonra kule, öğrenci ve halk tarafından aktif olarak kullanıldı⁸⁷. Mesela, 1941 yılında öğrenciler ve fabrika işçileri arasında oluşturulan atlayıcı gruplar bir program dâhilinde ve beden terbiye öğretmenlerinin gözetiminde kuleden atlamaktaydılar⁸⁸. 1944 yılında ise İzmir Maarif Müdürü Hikmet Bey, Türk Hava Kurumu ile ortak bir program hazırlayarak okullara devam eden 13.000 öğrenciyi kuleden atlamaya teşvik ettirdi⁸⁹.

Türk Hava Kurumu'nun bir diğer kulesi olan Ankara Paraşüt Kulesi, Hipodrom Caddesi'nde Gar Binası karşısında yer almaktaydı⁹⁰. 1936 yılında 43.000 liraya ihale edilen kulenin inşaatına aynı yıl başlanıldı. Bu kulenin de üç terası olup, içerisinde bir asansör ve onu çevreleyen merdivenler bulunmaktaydı. Ayrıca en üstünde bir vinç mevcuttu. Kulenin yerden vince

Atlamalar Başladı", *Son Posta*, 6 Eylül 1937, s. 3.

82 Uğur Kavas, *İkiz Kardeşler İzmir ve Ankara Paraşüt Kulesi*, Dumat Ofset, yy. 2018, s. 24-25.

83 "Altı Aylık Çalışma Raporu", *Havacılık ve Spor*, S. 180, 1 Birincikânun 1936, s. 2908.

84 Kavas, *age.*, s. 35-36.

85 "İzmir Paraşüt Kulesi Türk Gençliğine Uğurlu Olsun", *Yeni Asır*, 24 Ağustos 1937, s. 1; "Paraşüt Kulesi Dün Merasimle Açıldı", *Ulusal Birlik*, 23 Ağustos 1937, s. 1.

86 "İzmir Paraşüt Kulesinde Atlama Tecrübeleri", *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1937, s. 5.

87 "Paraşüt Kulesinden Atlayanlar Çoğalıyor", *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1937, s. 4.

88 "İzmir'de Paraşütçü Gençlik Doğacak", *Havacılık ve Spor*, S. 292, 1941, s. 14.

89 "İzmir Okullarında Paraşüt Atlamaları", *Havacılık ve Spor*, S. 339, 1944, s. 20-21.

90 <https://www.thk.org.tr/ebulten/sayi2/index.html#page/14>, son erişim tarihi: 18.02.2024.

kadar olan yüksekliği 41.10 metreydi⁹¹. Yapımı tamamlandıktan sonra 28 Ekim 1937 tarihinde yine İktisat Vekili Celal Bayar tarafından açılışı yapıldı⁹².

Kuleler 1937 yılından beri yaş ve kilo şartlarını taşıyan ve atlayış için sağlık problemi olmayan herkese açık olup, binlerce kişiye hizmet etti. Her iki kuleden 1949 yılında 10.803⁹³, 1951'de 13.960⁹⁴, 1956'da 43.869⁹⁵, 1975'te 11.843⁹⁶, 1988-1989 çalışma döneminde ise 30.388 atlayış yapıldı⁹⁷. Yıllardan beri faaliyette olan kulelerin yıpranması nedeniyle İzmir Paraşüt Kulesi 2000 yılında⁹⁸, Ankara Paraşüt Kulesi'nde ise 2013 yılında tadilat yapıldı ve bu dönemlerde atlayış hizmeti verilemedi⁹⁹. Sonradan tekrar faaliyete giren kulelerden¹⁰⁰ İzmir Paraşüt Kulesi'nde önce covid-19 salgını sürecinde atlayışlara ara verildi. Ardından 2021 yılında yaşanan İzmir depremi nedeniyle kapatıldı. Ankara Paraşüt Kulesi ise günümüzde tadilat nedeniyle kapalı olup çalışmalar tamamlandıktan sonra tekrar hizmete geçmesi planlanmaktadır¹⁰¹.

1. 3. Tanıtım Faaliyetleri

Türk Hava Kurumu, halka havacılığı sevdirmek ve çalışmalarına maddi destek sağlamak amacıyla tanıtımına önem vermektedir¹⁰². Tanıtım için; gazete, dergi, film, radyo, afiş, fotoğraf sergisi, kitap, broşür, beyanname gibi çeşitli iletişim araçlarını kullandı. Bunlardan Kurum'un kendi yayınları olan Köylü Gazetesi, Havacılık ve Spor (1929-1950) ile Uçan Türk (1954-2014, 2022) Dergisi, yurtiçi ve yurtdışındaki çalışmaları ele alarak halkı

91 Kavas, *age.*, s. 44, 51-52.

92 "Ankara Paraşüt Kulesi Dün Açıldı", *Cumhuriyet*, 29 Birinciteşrin 1937, s. 11.

93 BCA, 30.10.0.0/61.410.47, 16.05.1949.

94 *Türk Hava Kurumu On üçüncü Kurultayı Tutanakları (27 Haziran 1953-1 Temmuz 1953)*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1953, s. 8.

95 *Türk Hava Kurumu XV'inci Büyük Kongresi Zabıtları (7 Aralık 1957)*, s. 7.

96 *Türk Hava Kurumu 24'üncü Büyük Genel Kurul Toplantı Tutanağı (3-5 Eylül 1975)*, Kardeş Matbaası, Ankara 1976, s. 23.

97 *Türk Hava Kurumu XXXI'inci Büyük Genel Kurulu (20-22 Ekim 1989)*, s. 77.

98 *Türk Hava Kurumu 36'nci Büyük Genel Kurulu (21 Mayıs 2000)*, s. 24.

99 Kavas, *age.*, s. 69.

100 *Türk Hava Kurumu 91 Yaşında*, 2016, s. 12. (Türk Hava Kurumu'nun 91. yıldönümüne özel çıkarılan gazete)

101 13.02.2024 tarihinde Muammer Evcı (d. 1975) ile yapılan görüşme. (Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Müdürü)

102 *Türk Hava Kurumu On üçüncü Kurultayı Tutanakları (27 Haziran 1953-1 Temmuz 1953)*, s. 11.

bilgilendirmekteydi¹⁰³. Ayrıca, bir taraftan paraşütçülükle ilgili kitap temin etmekte¹⁰⁴, diğer taraftan da Kültür Bakanlığı aracılığıyla havacılık tarihi ve paraşütçülük gibi konuları ele alan kitaplar hazırlamaktaydı. Kurum aynı zamanda görsel araçlardan da yararlandı ve çalışmalarını filme aldırarak yurdun dört bir köşesinde halka seyrettirdi¹⁰⁵. 1951 yılında Doğu Anadolu Bölgesine yapılan gezide sinema ekibi 40.000 vatandaşa film izletti¹⁰⁶. Bir başka iletişim aracı olan radyo da tanıtım için kullanıldı. Ankara Radyosu görevlileriyle yapılan anlaşmayla her ay yarım saat “Havacılık Saati” başlıklı bir canlı yayın yapılarak Türk Hava Kurumu'nun çalışmaları halka anlatıldı¹⁰⁷. Uluslararası şampiyonalarda ise televizyon kanalı ve haber ajanslarından birer spor yazarı millî takımla beraber götürülerek halk bu gibi heyecanlara ortak edilmekteydi¹⁰⁸.

Türk Hava Kurumu, iletişim araçlarının yanı sıra bayram ve özel günlerde Türkkuşu filoları yurt gezilerine çıkarak direkt halkı paraşütçülükle buluşturmaktaydı¹⁰⁹. 29 Ekim 1941 tarihinde Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında yüzlerce paraşütçünün gökyüzünde süzülmesi halkın takdirini topladı. Aynı yıl yurt içinde bir paraşüt turnesi yapıldı¹¹⁰. 1951 yılında ise içerisinde ilk savaş pilotu Sabiha Gökçen ve ilk kadın paraşütçü Yıldız Uçman'ın olduğu 10 tayyareli filo, Ankara'dan Konya, Adana, İskenderun, Gaziantep, Urfa, Elazığ, Malatya, Sivas, Samsun, Çorum'a gittiler ve durak noktalarında paraşüt gösterileri yapıp halka konferanslar verdiler¹¹¹. Bu geziler sonraki yıllarda da devam etti. 1964'te 28 il ve ilçe dolaşıldı¹¹². 1 Ekim 1987'den 30 Haziran 1989 tarihleri arasında yapılan yurt gezilerinde ise 126 yerde paraşüt gösterisi yapıldı¹¹³.

103 *Türk Hava Kurumu XVI 'ıncı Büyük Kongresi Zabıtları (5 Kasım 1959-7 Kasım 1959)*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1959, s. 19.

104 “Altı Aylık Çalışma Raporu”, s. 2908-2909.

105 “Türk Hava Kurumu Genel Merkezi Toplandı”, *Havacılık ve Spor*, S. 192, 1 Haziran 1937, s. 3099.

106 “Türkiye’de Havacılığın İnkişafı”, *Cumhuriyet*, 30 Aralık 1951, s. 3.

107 *Türk Hava Kurumu XVI 'ıncı Büyük Kongresi Zabıtları (5 Kasım 1959-7 Kasım 1959)*, s. 20.

108 “Paraşüt Milli Takımı Adriyatik Kupası Paraşüt Şampiyonası’na Katılıyor”, *Uçan Türk*, C 16/ S. 186, Eylül 1969, s. 32.

109 *Türk Hava Kurumu XVI'ncı Büyük Kongresi Zabıtları (5 Kasım 1959-7 Kasım 1959)*, s. 16.

110 *Türk Hava Kurumu Sekizinci Kurultayı (5 Haziran 1942)*, Ankara 1942, s. 28-29.

111 “Türk Hava Kurumunun Yurt Gezisi”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1948, s. 1, 3.

112 *Türk Hava Kurumu XIX'uncu Büyük Kongresi*, s. 16.

113 *Türk Hava Kurumu XXXI'inci Büyük Genel Kurulu (20-22 Ekim 1989)*, s. 89-90.

Türk Hava Kurumu, atlayışlar için sadece uçak ve kuleleri değil aynı zamanda balonları da kullanmaktaydı. 2005 yılında kadın paraşüt takımı “Senin için Türkiye” sloganıyla Kapadokya’da balonlardan paraşüt atlayışları gerçekleştirdi. Bu gösteriler gerek halkın gerekse turistlerin büyük beğenisini topladı¹¹⁴. Yakın geçmişte düzenlenen Türkiye paraşüt şenlikleri gibi organizasyonlarla bu sporun tanıtımına devam edilmektedir¹¹⁵.

2. Paraşüt Sporuna Yönelik Ulusal ve Uluslararası Şampiyonalar

Türk Hava Kurumu 1929 yılında Uluslararası Havacılık Federasyonu’na (FAI) üye olarak Türkiye temsilciliğini üstlenmişti¹¹⁶. 1935 yılında ise kendine bağlı Türkkuşu Genel Müdürlüğü’nü kurmuş ve sportif havacılık faaliyetlerinin yapılabilmesi için açtığı tesislerde paraşüt alanında öğrenci ile eğitimci yetiştirmeye başlamıştı¹¹⁷. Bunların dışında, her yıl yurtiçinde şampiyonalar düzenleyerek ülkenin en başarılı paraşütçüleri tespit edilmekte ve bunlar arasından millî takım oluşturmaktaydı. Söz konusu takımların eğitilmesi ile onların yurtdışı gösteri, müsabaka ve şampiyonalarla gönderilmesi de Türk Hava Kurumu’nun sorumluluğundaydı¹¹⁸.

2. 1. Türkiye Paraşüt Şampiyonaları

Türk Hava Kurumu, 1954 yılından itibaren yurtdışında paraşüt sporuna yönelik faaliyetlerde bulunmaya başladı¹¹⁹. Ancak istenilen derecelere henüz erişilemediğinden 1969 yılında yurtiçinde şampiyonalar düzenleyerek memleketin en iyi paraşütçülerinden bir millî takım oluşturulması kararı alındı. Ayrıca, şampiyonalar sayesinde kırılan rekorlar tespit edilecek, sporcular birbirlerine tecrübelerini aktaracak ve böylece paraşütçülük daha ileriye taşınacaktı¹²⁰. Neticede Türkkuşu Genel Müdürlüğü’ne bağlı Paraşüt Okulu, 23-25 Mayıs 1969 tarihleri arasında bir paraşüt şampiyonası yapacağını ilan ederek, sivil ve askeri tüm paraşütçüleri bu organizasyona çağırdı¹²¹.

114 “Barış Melekleri”, *Milliyet Taktik*, 2 Eylül 2005, s. 1.

115 “II Paraşüt Şenliği”, *Uçan Türk*, S. 530, Mayıs/Haziran 2011, s. 28.

116 M. Bahattin Adıgüzel, *Amatör ve Sportif Havacılık*, Sonçağ Kültür Yayınları, yy. 2021, s. 7.

117 “Türkkuşu Kurumu Nasıl İşe Başladı?”, s. 2307; *Ulus*, agm., s. 2356.

118 *Türk Hava Kurumu Tüzüğü*, s. 9; “Türk Hava Kurumu Ana Nizamnamesinin Değişikliğine Dair Kararname”, *Resmî Gazete*, S. 5227, 2 Teşrinievvel 1942, s. 3801.

119 “Türk Hava Kurumu’nun 1953-1954 Çalışmaları”, *Uçan Türk*, C 2/ S. 16, Temmuz 1955, s. 8.

120 “İkinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası Hazırlıkları Başladı”, *Uçan Türk*, C 17/ S. 193, Nisan 1970, s. 8.

121 “Türkiye Paraşüt Şampiyonası Münasebetiyle”, *Uçan Türk*, C 16/ S. 181, Nisan 1969, s. 7.

Şampiyonaya katılmak isteyenler; FAI spor lisansına sahip olmaları ve Kurum'un ilgili birime yazılı başvurmaları gerekmektedir. Şayet yabancı uyruklu bir sporcu şampiyonaya katılmak isterse kendi millî C lisansının olması yeterliydi. Yarışmaya katılım ücretsizdi ancak yeni lisans alacaklar FAI pulunu almak zorundaydı. Bunun dışında diğer tüm masrafları Türk Hava Kurumu karşılayacaktı¹²².

Ankara Türkkuşu Tesisleri'nde yapılması planlanan şampiyonada; 1000 metre kadın ve erkekler arasında ferdi hassas atlayış, 1500 metre kadın ve erkekler arasında ferdi hassas atlayış ile 1000 metre takım pano atlayış alanlarında mücadele edilecekti¹²³. Şampiyonaya Kara Kuvvetleri Komutanlığı 2 takım, Hava Kuvvetleri 1 takım ve 2 ferdi yarışmacı, Ülker Korkurt Kulübü 2 takım, Türkkuşu Genel Müdürlüğü 2 takım ve 2 ferdi yarışmacısı dâhil oldu. Ayrıca diğer ferdi katılımcılarla erkek sporcu sayısı 35, kadın sporcu sayısı ise 6'ydı. Şampiyona için Türk Hava Kurumu Genel Merkez Binası'nın 100 metre ilerisine 20 metre çapında bir hedef panosu yapıldı. Etrafına izleyiciler için büyükçe çadırlar, portatif tribün ve halkı bölgeye taşımak için 6 otobüs tahsis edildi. Şampiyona planlanan tarihte Türk Hava Kurumu Başkanı Tümgeneral Cemal Engin'in konuşması ile açıldı. Üç gün süren yarışların neticesinde dereceye girenler için birçok işletme ödül koydu ve ödülleri Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Türk Hava Kurumu Genel Başkanı ve Hava Tümgeneral Cemal Engin verdi¹²⁴. Şampiyonada dereceye girenler millî takım kadrosuna ayrılarak eğitime alındı ve bu uygulama sonraki yıllarda da devam ettirildi¹²⁵.

Türkiye Paraşüt Şampiyonası düzenlendiği ilk yıldan 1981'e kadar her sene Ankara Türkkuşu tesislerinde yapıldı. Ancak söz konusu yıl Türkiye'nin 4. Balkan Hava Oyunları'na ev sahipliği yapmasıyla oluşan yoğunluktan dolayı düzenlenmedi¹²⁶. Bir sonraki yıl yapılamayan 13. Türkiye Paraşüt Şampiyonası yine Ankara'da Türkkuşu tesislerinde düzenlenmeye devam edildi¹²⁷. Kurum, 1986 yılına gelindiğinde Türkiye'de 18. Dünya Paraşüt Şampiyonası'nı organize etti. Bu olay gençler arasında büyük etki yarattı ve 1987 yılında yapılan şampiyonaya katılım rekor sayıda oldu¹²⁸.

122 "İkinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası Hazırlıkları Başladı", s. 8-10.

123 "Türkiye Paraşüt Şampiyonası Münasebetiyle", s. 7.

124 Cahit Berk, "Uzay Çağının Spor: Birinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası", *Uçan Türk*, C 16/S. 183, Haziran 1969, s. 4-17.

125 "Türkiye Paraşüt Şampiyonası Cuma'ya Başlıyor", *Milliyet*, 21 Mayıs 1969, s. 10.

126 13.02.2024 tarihinde Muammer Evcî (d. 1975) ile yapılan görüşme.

127 "THK Türk Kuşundan", *Uçan Türk*, C 29/S. 287, Temmuz 1982, s. 13

128 "18nci Türkiye Paraşüt Şampiyonası", *Uçan Türk*, C 31/S. 308, Ekim 1987, s. 20.

1980'li yıllarda şampiyonalarda; ferdi erkekler hedef, ferdi kadınlar hedef, erkekler stil, erkekler takım atlayışı ve genel klasman alanlarında mücadele edildi¹²⁹. 1990'lı yıllarda ise hedef ve stil yarışlarının yanı sıra formation skydiving ile canopy relative work dalları da dâhil oldu¹³⁰.

Her yıl düzenli olarak yapılmaya çalışılan şampiyona, 1997 yılında Türkiye'nin ev sahipliğini üstlendiği 1. Dünya Hava Oyunları nedeniyle yapılamadı¹³¹. Ertesi yıl şampiyona düzenlenmeye devam etti ancak önceki yıllardan farklı olarak artık Ankara'da değil, İnönü Eğitim Merkezi'nde yapılmaya başlandı¹³². 2006 yılından sonra Selçuk Havacılık Eğitim Merkezi bu sorumluluğu üstlendi. Söz konusu tarihten itibaren şampiyona 2015 yılında ekonomik sorunlar, 2020-2021 yıllarında da covid-19 salgını nedeniyle yapılamamasının dışında her yıl düzenlendi¹³³. En son 7-14 Eylül 2023 tarihlerinde yapılan 49. Türkiye Paraşüt Şampiyonası'nda, takım ve ferdi hedef atlayışlarının yanı sıra formation skydiving atlayışları da gerçekleştirildi¹³⁴.

2. 2. Milli Takım ve Uluslararası Şampiyonalar

Gerek sağladığı imkânlar ve gerekse yetenekli sporcu sayısıyla paraşütçülük alanında belirli bir seviyeye çıkarmayı başaran Türk Hava Kurumu, 1950'li-lerde yurtdışında paraşüt sporuna yönelik faaliyetlerde bulunmaya başladı¹³⁵. Bu doğrultuda Yugoslavya Havacılık Birliği ve Yunanistan Krallık Hava Kulübü ile 29 Mayıs 1954 tarihinde bir antlaşma yaptı. Böylece aralarında; haberleşme, yayın, malzeme, öğrenci değişimi ve müsabakalar gibi faaliyetlerin yürütülmesi kararı alındı¹³⁶. Antlaşmadan sonra Atina'da¹³⁷, 24-27 Ekim 1954 tarihleri arasında hava gösterileri düzenlendi ve Türkkuşu oraya

129 "12nci Türkiye Milli Paraşüt Şampiyonası", *Uçan Türk*, C 27/S. 278, Nisan 1980, s. 13.

130 "Paraşüt Şampiyonası", *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1994, s. 18; "Paraşüt Şampiyonası", *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1996, s. 18.

131 13.02.2024 tarihinde Muammer Evci (d. 1975) ile yapılan görüşme.

132 "Paraşüt Şampiyonası Sona Erdi", *Cumhuriyet*, 28 Eylül 1998, s. 17; *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1999, s. 19.

133 13.02.2024 tarihinde Muammer Evci (d. 1975) ile yapılan görüşme.

134 Türk Hava Kurumu, 49. Türkiye Paraşüt Şampiyonası, Formation Skydiving ve Hedef, Selçuk/İzmir 2023, s. 1-5.

135 "Türk Hava Kurumu'nun 1953-1954 Çalışmaları", *Uçan Türk*, C 2/S. 16, Temmuz 1955, s. 8.

136 "Türk Hava Kurumu'nun 1953-1954 Çalışmaları", s. 8.

137 "Atina Hava Gösterilerinde Başarı Gösteren Havacılara Madalya Verildi", *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1954, s. 3.

pilot ve paraşütçülerden oluşan bir ekip gönderdi. İlk gün yapılan paraşüt gösterisinde özellikle Türkkuşu öğretmenlerinden Edibe Subaşı'nın atlayışı Yunan halkında büyük ilgi uyandırdı¹³⁸. Ertesi yıl Hollanda Hava Kulübü tarafından 5. Milletlerarası Hava Gösterileri düzenlenmiş ve bu gösterilere de Türk Hava Kurumu'nun paraşüt ekibi ile idari yetkilileri davet edilmişti¹³⁹. Kurum, Hollanda'da Türk milletine ve havacılığına karşı kuvvetli bir sempati uyandırmak için titiz bir çalışma yürüttü¹⁴⁰. Bu doğrultuda oraya 6'sı amatör kız paraşütçü olmak üzere 26 kişiden oluşan bir ekip gönderdi. Ekipteki paraşütçülerin 30 Mayıs 1955 tarihinde ve yaklaşık 150.000 kişilik seyirci karşısında yaptığı gösteriler izleyenlerde Türkiye sempatisi yarattı¹⁴¹.

1956 yılında yurtdışında bölgesel faaliyetlere devam edildi. Türk Hava Kurumu Başkan Vekili ve Aydın Mebusu Cevat Ülkü'nün başkanlığında Türkkuşu paraşüt ekibi 5 uçaktan oluşan filoyla beraber gösteri yapmak için Bağdat'a gittiler¹⁴². Ardından Musul'da gösteriler yapıldı¹⁴³. Bu faaliyetler diğer Orta Doğu ülkelerinin de dikkatini çekmeye başladı. Aynı yıl Afganistan'dan gelen talep üzerine Hariciye Vekâleti, Türk Hava Kurumu Başkanlığı'na bir yazı gönderdi. Buna göre hem ülke tanıtımı hem de Türk-Afgan dostluğunun pekiştirilmesi açısından Kabil'e bir paraşüt ekibi göndermesini istedi¹⁴⁴. Ancak Türkkuşu'nda o esnada talim paraşütü eksikliği nedeniyle bu isteği yerine getirilemedi¹⁴⁵. Ertesi yıl eksiklerini tamamlayan Kurum, Hollanda'da yapılacak Milletlerarası Hava Gösterisi'ne bir kadın paraşüt ekibini gönderdi. Başarılı faaliyetlerinden sonra yurda dönen paraşütçülere törenle bronz madalya verildi¹⁴⁶.

138 "Türk-Yunan-Yugoslav Havacılık Gösterileri", *Uçan Türk*, C 1/S. 8, Kasım 1954, s. 3.

139 "Hollanda Hava Gösterileri ve Türk Kız Paraşütçüleri", *Uçan Türk*, C 2/ S. 16, Temmuz 1955, s. 8.

140 BCA, 30.10.0.0/100.621.2, 14.11.1957.

141 "Hollanda Hava Gösterileri ve Türk Kız Paraşütçüleri", s. 8.

142 "Türkkuşu Paraşütçülerimiz Bağdat'ta", *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1956, s. 1; "Bağdat'ta Yapılan Türk-Irak Gösterileri", *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1956, s. 5.

143 Burhan Göksel, "Türk ve Irak Hava Kurumlarının Müşterek Hava Gösterileri", *Uçan Türk*, C 3/S. 28, Temmuz 1956, s. 9.

144 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 500/8250/54837/7, 20.06.1957.

145 Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 500/8250/54837/1, 10.08.1957.

146 "Türk Hava Kurumu'nun İki Yıllık Çalışma Raporu", *Uçan Türk*, C 6/S. 68, Kasım 1959, s. 6.

Türkkuşu paraşütçüleri 1950’li yıllarda yurtdışında yapılan bölgesel gösteri ve müsabakalarda yer aldı ancak henüz şampiyonalara katılamamıştı. Yıllarca elde edinilen bilgi ve tecrübeler 1960’lı yıllarda sonuç vermeye başladı. Türkiye Milli Paraşüt Takımı, 1964’te Batı Almanya’da yapılan 7. Dünya Paraşüt Şampiyonası’na ilk kez katıldı. Takım’ın başkanı Türkkuşu Genel Müdürü Selahattin Ataş, antrenörü Paraşüt Okulu Müdürü Salim Kökçü, sporcular ise; Türkkuşu aday öğretmeni Sadık Sindel, Alpay Açıl, Şehit Eribe Havacılık Kulübü’nden İnanç Ayas, Erdal Karaca, Ziya Öztan, Mete Kurdoğlu ve Ahmet Talu da yedekti¹⁴⁷. Türkiye, 28 ülkenin katıldığı şampiyonada 17. olsa da bu derece ilerisi için ümit vericiydi¹⁴⁸. Bir sonraki dünya şampiyonası 1966 yılında İskoçya’da yapılacaktı. Türkkuşu oraya göndereceği millî takımı iki aşamalı bir seçim süreci sonrası oluşturdu. Söz konusu takımda; Ahmet Talu, Alpay Açıl, Erdoğan Menekşe, Sadık Sindel, Ziya Öztan ile hem tercüman hem de yedek kadrosunda Rüstem Mavituna yer alıyordu. İhtiyaçları Türk Hava Kurumu tarafından karşılanan takımın eğitimi de İnönü Kampı’nda yapıldı¹⁴⁹. 18-23 Temmuz 1966 tarihlerinde düzenlenen şampiyonada Türkiye 3. oldu¹⁵⁰. Bu derece yabancı basına da ilgisini çekti ve başarılarının yanı sıra sporcuların giyimleri, disiplinli oluşları takdir edildi¹⁵¹.

Her şampiyonadan sonra elde edinilen yeni bilgiler bir sonraki karşılaşmalara hazırlık için kullanıldı. Nitekim 1967 yılında Yugoslavya’da yapılacak 5. Adriyatik Uluslararası Kupası Şampiyonası’na hazırlanmak için Balıkesir Burhaniye’deki Ören Plajı’nda ilk defa suya atlama eğitimi verildi¹⁵² ve çalışmalar karşılık bularak şampiyonada iyi sonuç alındı¹⁵³. 1-9 Haziran 1968 tarihlerinde Almanya’nın Kiel şehrinde yapılan dünya şampiyonası hazırlık atlayışlarında ise millî takım¹⁵⁴ 16 millet ve 48 paraşütçü arasında 4’lük derecesi elde etti. Aynı yıl yapılan 9. Dünya Paraşüt Şampiyonası’ndaysa son atlayışta yaşanan talihsizlik nedeniyle

147 “Paraşüt Şampiyonasında İyi Derece Aldık”, *Uçan Türk*, C 11/S. 125, Ağustos 1964, s. 13.

148 İsmail Baltacıoğlu, “Türk Milli Takımı Dünya Şampiyonasında”, *Uçan Türk*, C 11/S. 126, Eylül 1964, s. 5.

149 “Paraşüt Ekibimiz İskoçya’ya Gidiyor”, *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1966, s. 8.

150 “Paraşüt Milli Takımımız Örende Kamp Yapıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1967, s. 8.

151 “Paraşüt Milli Takımımızın Başarısı Yabancı Basında Övülmekte”, *Uçan Türk*, C 13/S. 154, Ocak 1967, s. 8.

152 “Millî Paraşütçülerimiz Uluslararası Yarışmaya Hazırlanıyor”, *Uçan Türk*, C 14/S. 161, Ağustos 1967, s. 19.

153 “Havacılık Haftası Münasebetiyle 30 Ağustos 1967 Günü THK Genel Başkanı Hv. Alb. Mehmet Bük’ün Radyo Konuşması”, *Uçan Türk*, C 14/S. 162, Eylül 1967, s. 3.

154 “Paraşüt Takımımız Almanya’ya Gitti”, *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1968, s. 8.

14. olundu¹⁵⁵. Söz konusu şampiyonada ilk defa paraşütçü Ekrem Karaca hakem sıfatıyla milli takımda yer aldı. Tüm müsabakalarda vazife alan Karaca, Türkiye'nin uluslararası paraşüt şampiyonalarında görevli ilk hakemi oldu¹⁵⁶.

Türk Hava Kurumu 1969 yılına kadar birçok organizasyona katılıp iyi dereceler elde etmiş olsa da henüz dünya şampiyonasında istenilen seviyeye çıkamamıştı. Söz konusu yıl en iyi milli takım oluşturmak için, sivil ve askeri tüm paraşütçülerin katıldığı Türkiye Paraşüt Şampiyonası düzenlendi¹⁵⁷. Burada dereceye girenlerden 5 kız, 5 erkek olmak üzere iki takımı oluşturuldu ve 12-22 Eylül 1969 tarihlerinde Yugoslavya'nın Portoroz kasabasında yapılan 7. Adriyatik Paraşüt Şampiyonası'na gönderildi¹⁵⁸. Ertesi yıl ise onuncusu yapılan Dünya Paraşüt Şampiyonası'na sadece erkek takımıyla katılan Türkiye¹⁵⁹, takım pano atlayışında başarı göstermişse de diğer klasmanlardaki dereceleri yeteri kadar iyi değildi¹⁶⁰.

1975 yılına gelindiğinde Yugoslavya'da hem 1. Balkan Havacılık Oyunları hem de 1. Avrupa Paraşüt Şampiyonası düzenlenecekti. Türkiye'yi temsilen kurulan takım kışın Türkkuşu tesislerinde¹⁶¹ yazın ise Beden Terbiyesi Müdürlüğü'yle yapılan antlaşmayla İzmir kapalı yüzme salonlarında çalıştırıldı¹⁶². 28 Haziran-6 Temmuz 1975 tarihlerinde 1. Balkan Hava Oyunları'na katılan sporcular¹⁶³, takım klasmanında 2. ve 1000 metre ferdi pano atlayışında 3. oldu¹⁶⁴. Ardından 1. Avrupa Paraşüt Şampiyonası'na katıldılar¹⁶⁵ ancak orada 14. olunabildi¹⁶⁶.

155 Lemi Tüzün, *age.*, s. 13.

156 Cahit Berk, "Paraşüt Takımının Avusturya İzlenimleri", *Uçan Türk*, C 15/S. 175, Ekim 1968, s. 5.

157 "İkinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası Hazırlıkları Başladı", s. 8.

158 "Paraşütçülerimiz Yugoslavya'daki Şampiyonaya Göklerde Hazırlanıyor", *Milliyet*, 28 Haziran 1969, s. 10; "Paraşüt Milli Takımı Adriyatik Kupası Paraşüt Şampiyonası'na Katılıyor", *Uçan Türk*, C 16/S. 186, Eylül 1969, s. 32.

159 Cahit Berk, "Türkiye Milli Paraşüt Takımı", *Uçan Türk*, C 17/ S. 197, Ağustos 1970, s. 22.

160 Cahit Berk, "1970 Dünya Paraşüt Şampiyonası", *Uçan Türk*, C 17/S. 198, Eylül 1970, s. 32.

161 Sertan, "Türk Hava Kurumu", s. 3.

162 Nurten Sertan, "1975 Yılında Düzenlenecek Şampiyonalar", *Uçan Türk*, C 22/ S. 253, Nisan 1975, s. 4.

163 "Türkiye Milli Paraşüt Ekibi Balkan Havacılık Oyunlarına Katıldı", *Uçan Türk*, C 22 /S. 256, Temmuz 1975, s. 23.

164 Türk Hava Kurumu 24 ncü Büyük Genel Kurul Toplantı Tutanağı (3-5 Eylül 1975), s. 30.

165 "Türk Milli Paraşüt Takımı Birinci Avrupa Şampiyonası'na Katılıyor", *Uçan Türk*, C 22/ S. 258, Eylül 1975, s. 28.

166 Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Arşivi, Türkiye Paraşüt Milli Takımının Katıldığı Dünya Şampiyonaları ve Aldıkları Dereceler, s. 1.

1977 yılında Bulgaristan'da 2. Balkan Hava Oyunları düzenlenecekti. Türk Hava Kurumu, millî takımın başarılarını daha ileriye taşımak amacıyla Yugoslavya'dan Antrenör Zlatko Beric getirdi ve özellikle stil atlayışlar üzerine çalışıldı¹⁶⁷. Söz konusu şampiyonada Türkiye, ferdi hedefte 2. erkekler takım hedef alanında 3. oldu¹⁶⁸. 25 Ağustos-5 Eylül 1979 tarihlerinde Romanya'da yapılan 3. Balkan Hava Oyunları'na ise, Türk paraşütçülerden¹⁶⁹, erkekler ferdi hedef alanında Ali Doğruöz şampiyon oldu¹⁷⁰.

Türk paraşüt sporu alanında 1980'li yıllarda FAI'nin Başkan Vekili ve Türk Hava Kurumu Genel Başkanı İnanç Ayas'ın çalışmalarıyla önemli gelişmeler yaşandı¹⁷¹. Nitekim iki yılda bir yapılan Balkan Hava Oyunları'nın dördüncüsü 16-28 Eylül 1981 tarihlerinde Türk Hava Kurumu'nun ev sahipliğinde oldu¹⁷². Altı dalda ve dört ayrı yerde yapılan yarışlar içerisinde paraşüt alanında milli takım 1000 metre erkekler hedef atlayışında 3. oldu¹⁷³. 1983 yılına gelindiğinde Türkiye, Yugoslavya'nın Opatja şehrinde yapılan 12. Adriyatik Paraşüt Kupası'na katıldı. Millî takımda 16 yaşından beri Türkkuşu'nda aldığı eğitimle havacılık sporlarına başlayan ve 1979'dan beri Türk Hava Kurumu'da paraşüt öğretmenliği yapan Bülent Görgeç, 1000 metre ferdi pano atlayışında 1. oldu¹⁷⁴. Bülent Görgeç, bu başarısını sonraki yılda da devam ettirdi. 1984 yılında Fransa'da düzenlenen 17. Dünya Paraşüt Şampiyonası'nda erkekler ferdi pano atlama yarışlarında dünya dördüncüsü olmasıyla Türkiye ilk defa Dünya Paraşüt Şampiyonası'nda en yüksek derecesini elde etmiş oldu¹⁷⁵. Aynı yıl, bir sonraki dünya şampiyonasının nerede yapılacağını tespiti için Fransa'da düzenlenen Uluslararası Paraşüt Komite Toplantısı'na Türkiye'yi Türk Hava Kurumu Genel Başkan Vekili ve FAI Vekili Doç. Dr. İnanç Ayas ile Şube Müdürü Fahrettin Güney temsil etti. Toplantıda yapılan oylamada şampiyonanın Türkiye'de yapılmasına karar verildi¹⁷⁶.

167 "18. Dünya Paraşüt Şampiyonası Bugün Açılıyor", *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1986, s. 12.

168 Paraşüt Okulu Arşivi, s. 1.

169 "1979 Yılında Gerçekleştirilen Havacılık Çalışmaları", s. 6.

170 Paraşüt Okulu Arşivi, s. 1.

171 Cemal Çınar, "Bülent Görgeç: Bir Altın Adam", *Uçan Türk*, C 32/S. 309, Şubat 1988, s. 3.

172 "Türk Hava Kurumu 1981 Yılı Çalışma Plan Özeti", *Uçan Türk*, C 28/S. 282, Nisan 1981, s. 11.

173 "4. Balkan Hava Oyunları Yapıldı", *Uçan Türk*, C 28/S. 284, Ekim 1981, s. 12-13.

174 "12nci Adriyatik Paraşüt Kupası'nda Üç Madalya Kazandık", *Uçan Türk*, C 29/ S. 292, Ekim 1983, s. 5.

175 "Gökyüzünde Muhteşem Türk", *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1984, s. 10.

176 "1986 Dünya Paraşüt Şampiyonası Türkiye'de Yapılacak", *Uçan Türk*, C 30/ S. 294, Nisan

1986 yılının şubat ayında şampiyona hazırlıklarının detaylarını konuşmak için Uluslararası Paraşütçülük Komitesi'nin 37. Genel Kurul Toplantısı Ankara Türk Hava Kurumu Binası'nda yapıldı¹⁷⁷. Alınan kararlar doğrultusunda tüm hazırlıklar tamamlandı ve 3 Eylül 1986 günü 28 ülkenin katıldığı şampiyona başladı¹⁷⁸. 10 gün süren dünya şampiyonasında¹⁷⁹, kendi ülkesinde istenen dereceleri elde edemeyen Türk millî takımı, arzu ettiği başarıyı 1987 yılında Kore'nin Seul şehrinde düzenlenen 4. Dünya Kupası Paraşüt Hedef Atlayışı Şampiyonası'nda elde etti. 33 ülkeden 50'den fazla paraşütçünün katıldığı yarışlarda Bülent Görgeç 800 metre ferdi hedefte dünya şampiyonu oldu¹⁸⁰. Görgeç ayrıca, 1988 yılında Seul'da düzenlenen olimpiyatlara, olimpiyat bayrağını stadyuma inmesi için davet edildi¹⁸¹. Onun başarıları bundan sonrada devam etti. 1989 yılında Çin'de yapılan 5. Dünya Kupası Paraşüt Şampiyonası'nda büyükler hedef atlayışlarında dördüncü oldu. O esnada genç hedef atlayışında ise Cem Sindel üçüncülüğe yerleşti¹⁸². Aynı yıl 4. Balkan Konferansı Ankara'da Türk Hava Kurumu Genel Başkanlığı'nda yapıldı. Burada Balkan Hava Oyunları'nın yapılacağı ülkeler belirlendi¹⁸³.

1991 yılında Bulgaristan'ın Sofya kentinde düzenlenen Balkan Hava Oyunları'nda Türk takımı ferdi atlayışta 1 birincilik ile 3 üçüncülük elde ederken, kadın ve erkek takım atlayışında ikinci oldu¹⁸⁴. 1995 yılında ise Selçuk Havacılık Eğitim Merkezi'nde düzenlenen Balkan Paraşüt Şampiyonası'nda Türkiye erkeklerde 1., kadınlarda 2. odu¹⁸⁵. Aynı yıl FAI, sportif havacılık alanının en büyük organizasyonu olan 1. Dünya Hava Oyunları (DHO) fikrini uygulamaya koyacağını duyurdu¹⁸⁶. Bunun üzerine organizasyonun sorumluluğunu almak için Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkeler aday oldular. 6 Haziran 1995 tarihinde Kanada'nın Montreal şehrinde düzenlenen FAI Konsey Toplantısı'nda yapılan oylamada

1984, s. 10.

177 "Paraşüt Şampiyonası", *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1986, s. 12.

178 "18. Dünya Paraşüt Şampiyonası Bugün Ankara'da Başlıyor", *Milliyet*, 3 Eylül 1986, s. 13.

179 "Paraşüt Şampiyonası", *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1986, s.14.

180 *Türk Hava Kurumu XXXI inci Büyük Genel Kurulu (20-22 Ekim 1989)*, s. 85.

181 Cemal Çınar, "Bülent Görgeç: Bir Altın Adam", *Uçan Türk*, C 32/ S. 309, Şubat 1988, s. 3.

182 "5. Dünya Paraşüt Şampiyonası Sona Erdi", *Uçan Türk*, C 33/ S. 330, Kasım 1989, s. 28.

183 "4. Balkan Konferansı Ankara'da Toplandı", s. 30.

184 "Paraşütçüler Balkan İkincisi", *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 1991, s. 14.

185 "Paraşüt: Türkiye Birinci", *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1995, s. 19.

186 *Türk Hava Kurumu 91 Yaşında*, 2016, s. 5.

Türkiye'yi temsil eden Türk Hava Kurumu en çok oyu alarak 1. DHO'nun ev sahipliğini üstlendi¹⁸⁷. Kurum bu organizasyondan yüzü ak bir şekilde çıkmak için ciddi hazırlıklar yaptı¹⁸⁸. 13-21 Eylül 1997 tarihlerinde 7 ayrı merkezde ve 16 dalda gerçekleştirilen oyunlara 61 ülkeden 3.200 yarışmacı katıldı. 13 Eylül'de Ankara Hipodrom'da yapılan açılışta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, bazı bakanlar, kuvvet komutanları ve Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen de bulunmaktaydı. Organizasyonun paraşüt dallarındaki karşılaşmaları Selçuk'ta yapıldı¹⁸⁹. Neticede Türkiye, genç kadın stil atlayışında ve genç kadın genel klasmanda 1., genç erkekler stil atlayışında ve erkekler hedef atlayışında 2. oldu. Böylece Türkiye 1. DHO'da paraşüt alanında ön plana çıktı¹⁹⁰. Bu büyük organizasyon sonunda Türk Hava Kurumu gerek altyapı gerekse insan gücü ve finansal kaynaklarıyla FAI Başkanlığınca takdir gördü¹⁹¹. 1997 yılından sonra Kurum öncülüğünde Türk Paraşüt Milli Takımı; Balkan, Avrupa, Avrupa Stil-Hedef ve Dünya Paraşüt Şampiyonaları ile Mondial ve Parapos gibi şampiyonalara katılarak birçok önemli derece elde etti¹⁹². Türk Hava Kurumu günümüzde 2017 yılında kurulan Türkiye Hava Sporları Federasyonu¹⁹³ ile iletişim halinde olup, paraşüt sporunun daha ileriye taşınması için çalışmalarına devam etmektedir¹⁹⁴.

Sonuç

Paraşüt sporu, I. Dünya Savaşı'nın ardından birçok ülkede gelişmeye başladı. Türkiye'de ise Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra kurulan Türk Hava Kurumu'nun (Türk Tayyare Cemiyeti) öncülüğünde oldu. Kurum, 3 Mayıs 1935 tarihinde Ankara Etimesgut'ta açtığı Türkkuşu Genel Müdürlüğü ile havacılık sporlarına yönelik eğitim faaliyetlerine başladı. İlk paraşüt dersleri Sovyet Rusya'dan gelen eğitmenler tarafından ve Türkkuşu'nun Etimesgut tesislerinde açılan Planör Okulu bünyesinde verildi. Bir yıl sonra üyelerine

187 Mehmet Bahattin Adıgüzel, *1. Dünya Hava Oyunları*, Sonçağ Kültür Yayınları, Ankara 2019, s. 41-42.

188 "Hava Oyunları", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1997, s. 13.

189 "1. Hava Oyunları: Şölen Başlıyor", s. 16.

190 "1. Dünya Hava Oyunları Yarışma Dalları Toplu Sonuçları", *Uçan Türk*, S. 425, Ekim 1997, s. 9.

191 "FAI Başkanı Eilif Ness'in 1. DHO Kapanış Konuşması", *Uçan Türk*, S. 425, Ekim 1997, s. 7.

192 Paraşüt Okulu Arşivi, s. 2.

193 <https://www.thsf.org.tr/>, son erişim tarihi: 02.03.2024.

194 13.02.2024 tarihinde Muammer Evci (d. 1975) ile yapılan görüşme.

ileri seviyede eğitim vermek için Eskişehir'de İnönü Planör Kampı adında bir tesis inşa etti. Bunların dışında 1937 yılında İzmir ve Ankara'da açılan kuleler sayesinde paraşütçülük halk arasında daha erişilebilir bir spor faaliyeti olarak gelişme gösterdi.

Kurulduğundan beri tesis, öğretici eleman ve yetenekli sporcu sayısı ile paraşütçülük alanında belirli bir seviyeye çıkarmayı başaran Kurum, 1950'li yıllarda Türkkuşu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Paraşüt Okulu Müdürlüğü kurarak çalışmalar bu yapı altında sürdürdü. Aynı dönem Türkiye'nin tanıtımı ve dost ülkelerle olan ilişkilerin pekiştirilmesi amacıyla Balkan, Orta Doğu ve Avrupa'da bölgesel gösteri ve müsabakalara katılmaya başladı. Dünya çapında düzenlenen şampiyonalara ise ilk defa 1964 yılında Batı Almanya'da yapılan 7. Dünya Paraşüt Şampiyonası'na katılmasıyla oldu. Söz konusu şampiyonada yüksek derece alınamamış olsa da edinilen teknik bilgi ve tecrübe sonraki yıllarda yapılacak çalışmalara kaynaklık etti.

Her yıl daha ileri seviyeye çıkarılmaya çalışılan paraşüt sporuna yönelik faaliyetler özellikle 1980'li yıllarda karşılık buldu. Türk paraşütçüleri 1984 yılında dünya dördüncüsü, 1987 yılında dünya şampiyonu oldular. Bu başarıları sonraki yıllarda da birçok yüksek dereceyle taçlandı. Kurum sadece sporcu yetiştirmekle kalmadı. Aynı zamanda büyük spor organizasyonlarına da ev sahipliği yaptı. Özellikle 1997 yılında sportif havacılık alanının en büyük organizasyonu olan 1. Dünya Hava Oyunları'nı başarılı bir şekilde yönetti.

Türk Hava Kurumu, bir taraftan sivil halk arasında paraşüt sporunun gelişimine yönelik çalışmalar yapıp yetiştirdiği Türk sporcularını uluslararası mecrada desteklerken diğer taraftan da Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin eğitimine katkıda bulunmaktaydı. Özellikle açtığı kurslarla İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte Türkiye'de önem kazanan ordu paraşüt birliklerine verdiği destekler bunun en önemli kanıtıdır. Ayrıca, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda adaya inen ilk komando birliği içerisinde askerlik vazifesini icra eden Türkkuşu öğretmenlerinin bulunması, paraşütçülüğü bir spor olarak yapanların savaş döneminde ordu için ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Günümüzde Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Müdürlüğü, Türk Silahlı Kuvvetleri ve 2017 yılında resmen kurulan Türkiye Hava Sporları Federasyonu ile iş birliklerinde bulunmasının yanı sıra Türkiye'de sivil halka paraşüt eğitimi verebilen tek kuruluş olma özelliği taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.10.0.0/61.410.46.

BCA, 30.10.0.0/61.410.47.

BCA, 30.10.0.0/61.410.48.

BCA, 30.10.0.0/100.621.2.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

500/8250/54837/7.

500/8250/54837/1.

Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Arşivi

Türkiye Paraşüt Milli Takımının Katıldığı Dünya Şampiyonaları ve Aldıkları Dereceler (İki Sayfadan Oluşan Liste)

2. Türk Hava Kurumu (Rapor, Talimatname ve Tutanak/Zabıtlar) Yayınları

Türk Hava Kurumu Genel Başkanlığı, *Türk Hava Kurumu Paraşüt Okulu Eğitim ve Öğretim Yönergesi*, Ankara 2019.

Türk Hava Kurumu'nun Altıncı Büyük Genel Kurul Zabıtları (24-25 Mayıs 1935), Köyhocasısı Basımevi, Ankara 1935.

Türk Hava Kurumu Onuncu Kurultayı Tutanakları (23-26 Haziran 1947), Osmanbey Matbaası, İstanbul 1947.

Türk Hava Kurumu Onikinci Kurultayın Tutanakları (27 Haziran-1 Temmuz 1951), Akın Matbaası, Ankara 1952.

Türk Hava Kurumu Onüçüncü Kurultayı Tutanakları (27 Haziran-1 Temmuz 1953), Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1953.

Türk Hava Kurumu Sekizinci Kurultayı (5 Haziran 1942), Ankara 1942.

Türk Hava Kurumu XV inci Büyük Kongresi Zabıtları (7 Aralık 1957), Akın Matbaası, Ankara 1958.

Türk Hava Kurumu XVI ıncı Büyük Kongresi Zabıtları (5 Kasım 1959-7 Kasım 1959), Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1959.

Türk Hava Kurumu XVII nci Büyük Kongresi Tutanakları (16 Kasım 1961-19 Kasım 1961), Yeni Matbaa, Ankara 1962.

Türk Hava Kurumu XIX uncu Büyük Kongresi, San Matbaası, Ankara 1965.

Türk Hava Kurumu XXI ncı Büyük Kongresi (11 Ağustos 1969), Yeni Desen Matbaası, Ankara 1969.

Türk Hava Kurumu 24 ncü Büyük Genel Kurul Toplantı Tutanağı (3-5 Eylül 1975), Kardeş Matbaası, Ankara 1976.

Türk Hava Kurumu 27. Büyük Genel Kurulu (28-29-30 Eylül 1981), Tuğba Reklam Ajansı, y.y. 1981.

Türk Hava Kurumu XXXI inci Büyük Genel Kurulu (20-22 Ekim 1989), Ankara 1989.

Türk Hava Kurumu 36'ncı Büyük Genel Kurulu (21 Mayıs 2000), Ankara 2000.

Türk Hava Kurumu Tüzüğü, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2004.

Türk Hava Kurumu, 49. *Türkiye Paraşüt Şampiyonası, Formation Skydiving ve Hedef*, Selçuk/İzmir 2023.

Türk Tayyare Cemiyeti, *Türkkuşu Talimatnamesi*, Ankara 1935.

Tüzün, Lemi, *Türk Hava Kurumu Bildiri Raporu*, Türk Hava Kurumu Yayınları, Ankara 1970.

16 Şubat *Türk Hava Kurumu 91 Yaşında*, 16 Şubat 2016.

3. Süreli Yayınlar

Gazeteler

“Ankara’da Geçit Töreni”, *Tan*, 30 Ekim 1935.

“Ankara Paraşüt Kulesi Dün Açıldı”, *Cumhuriyet*, 29 Birinciteşrin 1937.

“Atina Hava Gösterilerinde Başarı Gösteren Havacılara Madalya Verildi”, *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1954.

“Bağdat’ta Yapılan Türk-İrak Gösterileri”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1956.

“Barış Melekleri”, *Milliyet Taktik*, 2 Eylül 2005.

“Cumhuriyetin On İkinci Yılı Bayramı Görülmemiş Coşkuyla Kutlandı”, *Ulus*, 30 İlkteşrin 1935.

“Hava Oyunları”, *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1997.

“İstikbalimiz Havadadır”, *Yeni Asır*, 2 Eylül 1937.

“İzmir Paraşüt Kulesinde Atlama Tecrübeleri”, *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1937.

“İzmir Paraşüt Kulesinde Atlamalar Başladı”, *Son Posta*, 6 Eylül 1937.

“İzmir Paraşüt Kulesi Türk Gençliğine Uğurlu Olsun”, *Yeni Asır*, 24 Ağustos 1937.

“Kadın Erkeklerle Bir Olabilir Mi?”, *Cumhuriyet*, 20 Mart 1933.

Kutay, Cemal, “İnönü Kampı Kapanırken: İnönü’nün Şemsiyesi Paraşüt”, *Ulus*, 20 Eylül 1937.

“Kültürparkta İki Yeni Esere Kavuştuk”, *Anadolu*, 24 Ağustos 1937.

Öktener, Aslı, “İnerken Yükselenler”, *Milliyet*, 28 Nisan 2001.

“Paraşütçüler Balkan İkincisi”, *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 1991.

“Paraşütçülerimiz Yugoslavya’daki Şampiyonaya Göklerde Hazırlanıyor”, *Milliyet*, 28 Haziran 1969.

“Paraşüt Ekibimiz İskoçya’ya Gidiyor”, *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1966.

“Paraşüt Kulesi Dün Merasimle Açıldı”, *Ulusal Birlik*, 23 Ağustos 1937.

“Paraşüt Kulesinden Atlayanlar Çoğalıyor”, *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1937.

“Paraşüt Milli Takımımız Örende Kamp Yapıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1967.

“Paraşüt Şampiyonası”, *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1986.

“Paraşüt Şampiyonası”, *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1986.

“Paraşüt Şampiyonası”, *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1994.

“Paraşüt Şampiyonası Sona Erdi”, *Cumhuriyet*, 28 Eylül 1998.

“Paraşüt Takımımız Almanya’ya Gitti”, *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1968.

“Paraşüt: Türkiye Birinci”, *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1995.

Şarklı, A. “Paraşütçüler”, *Haber-Akşam Postası*, 9 Temmuz 1941.

“Tayyareciler Sivil Tayyare Mektebinde Hocalık Edecek”, *Kurun*, 14 Nisan 1935.

“Türk Hava Kurumu Ana Nizamnamesinin Değişikliğine Dair Kararname”, *Resmî Gazete*, S. 5227, 2 Teşrinievvel 1942.

“Türk Hava Kurumu Genel Merkezi Heyeti Dün Altı Aylık Toplantısını Yaptı”, *Ulus*, 14 Ocak 1944.

“Türk Hava Kurumu Genel Merkezinden”, *Akşam*, 25 Mayıs 1945.

“Türk Hava Kurumu İnönü Plânör ve Paraşüt Kampı Açılıyor”, *Zafer*, 18 Haziran 1950.

“Türk Hava Kurumu İnönü Plânör ve Paraşüt Kampına Amatör Gençler Alınacak”, *Akşam*, 21 Haziran 1947.

“Türk Hava Kurumu’nca Düzenlenen Türkiye Paraşüt Birinciliği Müsabakaları”, *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1999.

“Türk Hava Kurumunun Yurt Gezisi”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1948.

“Türkiye’de Havacılığın İnkişafı”, *Cumhuriyet*, 30 Aralık 1951.

“Türkiye Paraşüt Şampiyonası Cuma’ya Başlıyor”, *Milliyet*, 21 Mayıs 1969.

“Türkkuşu İçin Gelen Müttehassıslar Dün Yeşilköyde Tetkiklerine Başladılar”, *Tan*, 18 Temmuz 1935.

“Türkkuşu İçin Uzmanlar Geldi”, *Ulus*, 19 Nisan 1935.

“Türkkuşu Kurumu Hakkında”, *Ulus*, 18 Sonkânun 1935.

“Türkkuşu Paraşütçülerimiz Bağdat’ta”, *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1956.

“1. Hava Oyunları: Şölen Başlıyor”, *Cumhuriyet*, 13 Eylül 1997.

“18. Dünya Paraşüt Şampiyonası Bugün Ankara’da Başlıyor”, *Milliyet*, 3 Eylül 1986.

“311 inci Defa Olarak M.Vensan Kendini Tayyareden Aşağı Attı”, *Vakit*, 23 Kânunisanı 1932.

Dergiler

“Altı Aylık Çalışma Raporu”, *Havacılık ve Spor*, S. 180, 1 Birincikânun 1936, s. 2908-2909.

Baltacıoğlu, İsmail, “Türk Milli Takımı Dünya Şampiyonasında”, *Uçan Türk*, C 11/S. 126, Eylül 1964, s. 4-5.

“Bayan Yıldız ve Paraşütçülük”, *Havacılık ve Spor*, S. 155, 15 İkinciteşrin 1935, s. 2512.

Berk, Cahit, “Paraşüt Takımının Avusturya İzlenimleri”, *Uçan Türk*, C 15/ S. 175, Ekim 1968, s. 5-7.

Berk, Cahit, “Türkiye Milli Paraşüt Takımı”, *Uçan Türk*, C 17/ S. 197, Ağustos 1970, s. 22-25.

Berk, Cahit, “Türkiye’nin Yeni Bir Turizm Giriş Kapısı Efes (Havaalanı) Eğitim Merkezi”, *Uçan Türk*, S. 405, Şubat 1996, s. 31-33.

Berk, Cahit, “Uzay Çağının Spor: Birinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası”, *Uçan Türk*, C 16/ S. 183, Haziran 1969, s. 4-17.

Berk, Cahit, “1970 Dünya Paraşüt Şampiyonası”, *Uçan Türk*, C 17/ S. 198, Eylül 1970, s. 26-33.

Çetin, Bezen, “Macera... Heyecan... Özgürlük... Sportif Paraşütçülük”, *Bilim ve Teknik*, S. 344, Temmuz 1996, s. 76-79.

Çınar, Cemal, “Bülent Görgöç: Bir Altın Adam”, *Uçan Türk*, C 32/ S. 309, Şubat 1988, s. 3.

Deaş, Mihai-Coanda, Henri, “Parachuting-The Age of the First Attempts”, *Review of the Air Force Academy*, C 2/S. 42, Braşov-Romanya, 2020, s. 37-48.

Ergökmen, Şakir Hazım, “Türkkuşu 1938 de Ne Yaptı?”, *Havacılık ve Spor*, S. 230, 1 İkincikânun 1939, s. 1934-1935.

“FAI Başkanı Eilif Ness’in 1. DHO Kapanış Konuşması”, *Uçan Türk*, S. 425, Ekim 1997, s. 7-8.

“Genel Merkez Heyetinin Altı Aylık Mesai Raporu”, *Havacılık ve Spor*, S. 240, 1 Haziran 1939, s. 2116-2118.

Göksel, Burhan, “Paraşütün Tarihçesi ve Türk Havacılığında İlk Paraşütle Atlama Olayları”, *Uçan Türk*, C 24/S. 268, Ekim 1977, s. 35-39.

Göksel, Burhan “Türk ve Irak Hava Kurumlarının Müşterek Hava Gösterileri”, *Uçan Türk*, C 3/S. 28, Temmuz 1956, s. 4-10.

“Havacılık Haftası Münasebetiyle 30 Ağustos 1967 Günü THK Genel Başkanı Hv. Alb. Mehmet Bük'ün Radyo Konuşması”, *Uçan Türk*, C 14/S. 162, Eylül 1967, s. 3-5.

“Hollanda Hava Gösterileri ve Türk Kız Paraşütçüleri”, *Uçan Türk*, C 2/S. 16, Temmuz 1955, s. 5-18.

“İkinci Türkiye Paraşüt Şampiyonası Hazırlıkları Başladı”, *Uçan Türk*, C 17/S. 193, Nisan 1970, s. 8-11.

“İzmir’de Paraşütçü Gençlik Doğacak”, *Havacılık ve Spor*, S. 292, 1941, s. 14.

“İzmir Okullarında Paraşüt Atlamaları”, *Havacılık ve Spor*, S. 339, 1944, s. 20-21.

“Kahraman Eribe’nin Ölümü”, *Servetifünün (Uyanış)*, C 80/16, S. 2098/413, 5 İkinciteşrin 1936, s. 377.

Keyf, Halil, “1985 İnönü Hava Eğitim Merkezi”, *Uçan Türk*, C 30/S. 299, Temmuz, 1985, s. 24-25.

“Koktabelde Türkkuşu Talebeleri”, *Havacılık ve Spor*, S. 147, 15 Temmuz 1935, s. 2371-2372.

“Milli Paraşütçülerimiz Uluslararası Yarışmaya Hazırlanıyor”, *Uçan Türk*, C 14/S. 161, Ağustos 1967, s. 19.

“Paraşüt”, *Havacılık ve Spor*, S. 154, 1 İkinciteşrin 1935, s. 2496-2497.

“Paraşütle Atlamak Günün En Mergûb Bir Sporudur”, *Türk Hava Mecmuası*, C 3/S. 42, 15 Şubat 1928, s. 485-487.

“Paraşüt Milli Takımı Adriyatik Kupası Paraşüt Şampiyonası’na Katılıyor”, *Uçan Türk*, C 16/S. 186, Eylül 1969, s. 32.

“Paraşüt Milli Takımımızın Başarısı Yabancı Basında Övülmekte”, *Uçan Türk*, C 13/S. 154, Ocak 1967, s. 8-9.

“Paraşüt Şampiyonasında İyi Derece Aldık”, *Uçan Türk*, C 11/S. 125, Ağustos 1964, s. 13.

“Plânör ve Paraşüt Kursları Yeniden Başladı”, *Uçan Türk*, C 21/S. 246, Eylül 1974, s. 8.

Polat, Mevlüt, “Amatör Havacılık Kursları”, *Uçan Türk*, C 22/S. 256, Temmuz 1975, s. 8-9.

R. E., “Paraşüt Tarihçe-i Tekâmülü ve İstikbali”, *Türk Hava Mecmuası*, C 3/S. 40, 15 Kânunisanı 1928, s. 443-445.

Sertan, Nurten, “Türk Hava Kurumu”, *Uçan Türk*, C 21/S. 238, Ocak 1974, s. 4-6.

Sertan, Nurten, “Türk Hava Kurumu”, *Uçan Türk*, C 22/S. 253, Nisan 1975, s. 3-4.

Sertan, Nurten, “Türk Hava Kurumu’nun Başarılı Hizmetleri”, *Uçan Türk*, C 21/S. 247, Ekim 1974, s. 3-5.

Sertan, Nurten, “1975 Yılında Düzenlenecek Şampiyonalar”, *Uçan Türk*, C 22/S. 253, Nisan 1975, s. 3-5.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 9, C 9, Birleşim: 97, s. 26.

Tuna, Çetin, “Paraşütçülüğün tarihçesi”, *Uçan Türk*, C 21/S. 249, Aralık 1974, s. 19-20.

“THK Türk Kuşundan”, *Uçan Türk*, C 29/S. 287, Temmuz 1982, s. 13-14

“Türk Hava Kurumu”, *Uçan Türk*, C 22/S. 251, Şubat 1975, s. 10-33.

“Türk Hava Kurumu”, *Uçan Türk*, C 29/S. 292, Ekim 1983, s. 8-9.

“Türk Hava Kurumu Genel Merkezi Toplandı”, *Havacılık ve Spor*, S. 192, 1 Haziran 1937, s. 3098-3100.

“Türk Hava Kurumu’nun İki Yıllık Çalışma Raporu”, *Uçan Türk*, C 6/S. 68, Kasım 1959, s. 3-14.

“Türk Hava Kurumu Mahalli Paraşüt Kursları Açıyor”, *Uçan Türk*, C 30/S. 291, Temmuz 1983, s. 18.

“Türk Hava Kurumu-Türkkuşu Bünyesinden Kıbrıs Türk Barış Harekâtına Katılanlar”, *Uçan Türk*, C 22/S. 250, Ocak 1975, s. 8-9.

“Türk Hava Kurumu 1981 Yılı Çalışma Plan Özeti”, *Uçan Türk*, C 28/S. 282, Nisan 1981, s. 11.

“Türkiye Milli Paraşüt Ekibi Balkan Havacılık Oyunlarına Katıldı”, *Uçan Türk*, C 22/S. 256, Temmuz 1975, s. 23.

“Türkiye Paraşüt Şampiyonası Münasebetiyle”, *Uçan Türk*, C 16/S. 181, Nisan 1969, s. 7.

“Türk Kuşunda Paraşüt”, *Havacılık ve Spor*, S. 156, 1 Birincikânun 1935, s. 2531.

“Türkkuşu Kurumu Nasıl İşe Başladı?”, *Havacılık ve Spor*, S. 142-143, 15 Mayıs 1935, s. 2307.

“Türkkuşu’na Karşı Gençliğin İlgisi”, *Servetifünun (Uyanış)*, C 80-16/S. 2075-390, 28 Mayıs 1936, s. 4-5.

“Türkkuşu 1975 Çalışma Planı”, *Uçan Türk*, C 22/S. 251, Şubat 1975, s. 7-9.

“Türkkuşunun 1980 Yılı Çalışma Planı”, *Uçan Türk*, C 27/S. 278, Nisan 1980, s. 11-13.

“Türk Milli Paraşüt Takımı Birinci Avrupa Şampiyonası’na Katılıyor”, *Uçan Türk*, C 22/S. 258, Eylül 1975, s. 28.

“Türk Paraşütçüleri Dünya Paraşüt Şampiyonasına Katılıyor”, *Uçan Türk*, C 15/S. 173, Ağustos 1968, s. 11.

“Türk-Yunan-Yugoslav Havacılık Gösterileri”, *Uçan Türk*, C 1/S. 8, Kasım 1954, s. 3-6.

“Uçuşlarda Paraşüt İsti’mâli”, *Askeri Hava Mecmuası*, C 1/S. 38, Şubat 1927, s. 4-10.

Yalçın, Osman, “Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kurumu”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C 6/S. 11, Kış 2012, s. 267-291.

“Yeni Çalışma Yılına Girerken Türkkuşu”, *Havacılık ve Spor*, S. 207, 15 İkincikânun 1938, s. 1542-1543.

“1. Dünya Hava Oyunları Yarışma Dalları Toplu Sonuçları”, *Uçan Türk*, S. 425, Ekim 1997, s. 9-10.

“II Paraşüt Şenliği”, *Uçan Türk*, S. 530, Mayıs/Haziran 2011, s. 28.

“4. Balkan Hava Oyunları Yapıldı”, *Uçan Türk*, C 28/S. 284, Ekim 1981, s. 12-15.

“4. Balkan Konferansı Ankara’da Toplandı”, *Uçan Türk*, C 33/S. 330, Kasım 1989, s. 29-30.

“5. Dünya Paraşüt Şampiyonası Sona Erdi”, *Uçan Türk*, C 33/S. 330, Kasım 1989, s. 28.

“12nci Adriyatik Paraşüt Kupası’nda Üç Madalya Kazandık”, *Uçan Türk*, C 29/S. 292, Ekim 1983, s. 5.

“18. Dünya Paraşüt Şampiyonası Bugün Açılıyor”, *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1986.

“18nci Türkiye Paraşüt Şampiyonası”, *Uçan Türk*, C 31/S. 308, Ekim 1987, s. 20.

“1936 Ağustos Sonuna Kadar Türkkuşu”, *Havacılık ve Spor*, S. 175, 30 Ağustos 1936, s. 2831.

“1937 Yılıın Son Altı Ayı”, *Havacılık ve Spor*, S. 204, 1 Birincikânun 1937, s. 1495-2497.

“1979 Yılında Gerçekleştirilen Havacılık Çalışmaları”, *Uçan Türk*, C 27/S. 277, Ocak 1980, s. 5-7.

“1986 Dünya Paraşüt Şampiyonası Türkiye’de Yapılacak”, *Uçan Türk*, C 30/S. 294, Nisan 1984, s. 10.

“1997 Yılı Havacılık Eğitimleri”, *Uçan Türk*, S. 417, Şubat 1997, s. 6.

4. Araştırma-İnceleme Eserler

Adıgüzel, Mehmet Bahattin, *1. Dünya Hava Oyunları*, Sonçağ Kültür Yayınları, Ankara 2019.

Adıgüzel, M. Bahattin, *Amatör ve Sportif Havacılık*, Sonçağ Kültür Yayınları, yy. 2021.

Akgün, Karal, Seçil-Uluğtekin, Murat, “Kuruluşunun İlk Yıllarında Türk Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu)”, *Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2004, s. 27-62.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2010.

Hürkuş, Vecihi, *Bir Tayyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

Kavas, Uğur, *İkiz Kardeşler İzmir ve Ankara Paraşüt Kulesi*, Dumat Ofset, yy. 2018.

Uluslan, Şayan, “İstikbal Göklerdedir: Türk Tayyare Cemiyeti (1925-1938) (Türk Tayyare Cemiyeti’nden Türk Hava Kurumu’na)”, *9. Uluslararası Atatürk Kongresi (12-15 Kasım 1919 Amasya) Bildiriler*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2021, s. 2356-2372.

Verel, Oktay, *Sabiha Gökçen Atatürk'le Bir Ömür*, Akdeniz Yayıncılık, İstanbul 2007.

Yalçın, Yasemin-Güven, Özbay, *Türkiye'de Yamaç Paraşütçüleri 'Problemler ve Beklentileri'*, Akademisyen Kitapevi, Ankara 2020.

Zebelin, M, *Paraşütçülük*, Akşam Matbaası, İstanbul 1936.

5. İnternet Kaynakları

<https://www.thk.org.tr/khem>, son erişim tarihi: 17.02.2024.

<https://www.thk.org.tr/ebulten/sayi2/index.html#page/14>, son erişim tarihi: 18.02.2024.

https://www.thk.org.tr/parasut_okulu, son erişim tarihi: 24.02.2024.

<https://www.thsf.org.tr/>, son erişim tarihi: 02.03.2024.

6. Sözlü Kaynak

Muammer Evci (d. 1975), (13.02.2024).

